بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مناقبِ غوثی (فارسی)

سوانح مخدوم شاہ ابوالغوث گرم علیہ الرحمۃ والرضوان

مصنّف

حضرت شیخ شمس الدین خلیفہ حضرت مخدوم گرم دیوان علیہما الرحمہ

مرتب:

سیّد باسط علی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

حمد فراوان و ثنائے بے پایاں مر خالقے را سزد کہ در گلستانِ معرفتش
عندلیب جانِ عارفاں بترنم مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ مترنم است
و در چمنستانِ عبادتش طوطی لسانِ عابدان بکلام مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ
متکلم۔ بادشاہے کہ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ حدیث اوست۔ صمدے کہ اَللّٰهُ
الصَّمَدُ رتبہ صمدیت۔ او صانعے کہ بغیر ارکان گنبد آسمان برابر افراخت
ہادی کہ انبیا را واسطہ ہدایت کافہ انام ساخت۔ تعالیٰ شانہ و تعاظم برھانہ۔
و درود نامعدود بر باعث اتحاد عالم و فخر اولاد آدم رسول الثقلین
سید الکونین مُحَمَّد مُصْطفیٰ صَلَّی اللّٰہ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وَعَلیٰ آلِہٖ
العظام و اصحابہ الکرام۔

اَمَّا بَعْد! فَیَقُوْلُ الرَّاجِی اِلٰی رَحْمَۃِ رَبِّ الْاَرْبَابِ نور محمد
کامیاب غَفَرَ اللّٰہُ ذُنُوْبَہٗ کہ چوں ایں احقر الانام و ایں ایام فرخندہ انجام
بدریافت سعادت صفات عتبہ علیہ حضرت قبلہ اقطاب و افراد محبوب الرحمن
شاہ ابو الغوث گرم دیوان مد ظلہ السامی بہرہ اندوز دارین گردیدہ و بشرف
ملازمت قبلہ کونین مشفقی مکرمی شیخ شمس الدین سلمہ اللہ تعالیٰ مشرف گشتہ۔
شیخ مذکور کتاب مناقب غوثے را کہ در احوال آنحضرت تصنیف نمودہ اند

دباعث مشغولے خدمات آستانہ متبرکہ وکثرتِ امورِ ضروری فرصت نمی یافتند، بآں نظرِ ثانی محاسن وقبائح عبارات ومعانی ملحوظ نمایند لہٰذا بایں بندہ فرمودند کہ ایں کتاب راہمراہ خود بردہ نظرِ ثانی تصحیح باید کرد کہ موجبِ سعادتِ دارین است۔

بندہ ایں مقدمہ را سرمایہ سعادت خود دانستہ بدل وجاں قبول نمودہ در تصحیح ساعی گردید ودر بعضے محل از جانب خود فائدہ مندرج ساخت واشار بلفظ فائدہ کردہ تا خواندگاں بفوائدِ مستورِ محتظی ومسرور شوند۔

حمدِ بے حد وثنائے بے عد مصورِ تماثیل کُنْ فَیَکُوْن راکہ بخامہ ابداع وکلکِ اختراع چندیں نقوشِ گوناں گوں برصفحۂ ہستی پیدا نمود وایں لسانِ انساں را بانواعِ کلمات ناطق ساختہ بثنائے خود۔

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

چوں شرح احوال ہر یک اجدادش موجب طوالت کتاب بود ناگزیر
از احوال حضرت مخدوم شاہ محمد قدس سرہٗ کہ ایں دیار القدوم شریفش جلا یافت شروع میماند۔
آں برگزیدۂ درگاہ صمد حضرت مخدوم شاہ محمد قدس سرہٗ وے از اکابر اشراف
است۔ دریں طریق بغایت حالے قوی وشانے عظیم داشت۔
خرقہ خلافت از پدر بزرگوار خود حضرت مخدوم شاہ محمد قدس سرہٗ پوشید۔
حضرت مخدوم شاہ محمد قدس سرہٗ از دہلی بسببے خاطر برخاستہ شد۔ در وقت سلطان
ابراہیم شرقی مع اہل وعیال ومتعلقان در شہر جونپور تشریف آوردہ در گوشہ ویرانہ کہ
الآن بمحلہ سپاہ مشہور است استقامت گرفت۔ سایبانے نہ داشت کہ دفع گرماں وباران
بداں تواند نمود۔ معدودے ایام زیر سایہ درختے گزرانیدہ۔ موسم برسات رسید۔ معدودے
ایام از موسم مذکور انقضا یافت امساک باراں رو نمود۔
عالم از خشک سالی بغایت کوفتہ وسوختہ گشت۔ اضطرابے تمام بہمہ خلق راہ یافت۔
سلطان نیز ازیں مقدمہ مضطرب گشتہ از درویشاں وصالحان استمداد ودعا میخواست
دراں وقت درویشے صاحب جذب در جونپور استقامت داشت۔
سلطان از بعضے خوارقات اعتقادے بجناب آں درویش فرمود کہ دوستے از
دوستان الٰہی بے حمایہ سایہ عمارت وسایبان در سایہ درخت ایام بسر میبرد۔
بست باراں اقتضاء آں نمی کند کہ دوستان حق را رنج می رسد۔ سلطان ازیں
مقدمہ اطلاع یافتہ کمر تلاش محکم بست آخر معلوم گشت کہ درویشے با چند از متعلقان در فلان

دیران استقامت گرفته است. انوار ولایت از بشرهٔ او تابان است. سلطان خود بلا زمت
مشرف گشته. اول درخواست تعمیر عمارت نمود. درخواست سلطان بزیور اجابت محلی گشت
آخر بهزار درخواست و الحاح بترتیب منزلی از کاه و خس ماموره شده. دران وقت بام سلطان
آن ترتیب به سیلة الوصول صورت گرفت. سلطان رخصت خواسته متوجه بمنزل خود گشت
هنوز سلطان در راه بود که باران بغایت طغیانی برسید.

روزے زن کاؤهانی قدرے شیر گرفته بخدمت رسید. التجا قبول فتوح خود نمود و
درخواست این معنی کرد که میخواهم ازین شیر بقدرے استعدادے که در خود می یابم بلا فصل
بطریق فتوح رسانم. آنجناب بعد از تامل فرمود تو از قوم هنودی مخالف دین و منافق
این فرقه اگر از افعال خود دین نامعقول تائب شوی و از دین محمدی بهره گیری قبول نذر تو
مضائقه ندارد. آن پیرزن بصداقت دل از بس که شیفتهٔ جمال با کمال آن حضرت بود
بے تامل کلمهٔ شهادت بر زبان راند. بتصدیق قلبی کمر حرمت محکم بست.

اتفاقاً او را مرض موت لاحق گشت. متعلقانش خواستند که او را برسم خویش در آتش
سوزند. این خبر بعرض حضرت رسید. با خادمان فرمود که متعلقانش را ازین معامله منع نمایند
آن مسلمان را بآئین اهل اسلام تجهیز و تکفین باید نمود. متعلقانش مخالفت نمودند. قصه بقاضی
شهر بردند. قاضی موافق مسئله فتوی اثبات مسلمانی وے بشهادت دو شاهد معتبر داد.

آنحضرت فرمود حاجت چندین گفتگو نیست. همین موتی اگر ثبوت مسلمانی خود را
گواهی دهد چه بهتر. بر همه حضار را این دعوی عجیب و غریب بسیار بسیار مستحسن افتاد.
آنحضرت قدس سرهٔ خود نزدیک جنازه او بایستاد، گفت ای مسلمان اگر تو به تصدیق مسلمانی
بحق این دین و آئین کلمهٔ شهادت بر زبان رانی تا خلائق را یقین آید که تو مسلمانی. آن زن

سر از کفن برآورد و گفت اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ باز سر در کفن کشید۔ آنحضرت بر جنازہ او با جماعہ ادا کردہ با حتیاط تمام دفن نمود از ظہور ایں خوارق عجیب و غریب غلغلہ در شہر و اطراف افتاد۔ چوں بتقدیر الٰہی میعاد ودیعت رسید بتاریخ سوم جمادی اولیٰ با دوست حقیقی ہمرنگ گشت سلطان ابراہیم از تعزیت نہایت کوفتہ شد۔ آخر الامر حضرت شاہ مشید را صدر و جانشیں آں مسند محتشم گردانید۔

حضرت شاہ مشید قُدِّسَ سِرُّہٗ

حالے عجیب و شانے عظیم و تصرفاتے قوی پیدا کرد۔ تصرفات ولایت وے ہویدا است کہ از اصلاب وے چندیں فرزنداں با حشمت و اہل استعداد کہ ہر یک را ذات العماد عالم تواں خواہد بوجود آمدند۔

الغرض حضرت شاہ مشید چوں انتقال خود ازیں عالم در معاملات دریافت وے راد دو پسر بودند حضرت شاہ معروف و حضرت شاہ علی۔ خرقہ خلافت نمود مع امانت شاہ معروف ارزانی داشت متحمل ایں امانت گردانید۔ بتاریخ بست و دوم جمادی اخریٰ مرغ روح شریفش بآشیاں علیین پرواز کرد۔ مزار متبرکہ او در جونپور واقعہ است رحمۃ اللہ علیہ۔

حضرت شاہ معروف قُدِّسَ سِرُّہٗ

مردے عظیم القدر با برکت بود۔ در سیر سلوک کار با قصیٰ مدارج رسانیدہ بر نہج مَنْ سَلَکَ طَرِیْقِیْ فَھُوَ آلِیْ۔ قدم بقدم بر طبق مجاہدات آبا و اجداد اجتہاد را کار می فرمود

صاحب تصرفات صوری و معنوی گشت. انواع کمالات و خوارق عادات از وے بے اختیار
ظاہر می شد. بتاریخ بست دوم شہر جمادی اولیٰ برحمت حق پیوست. قدس سرہٗ

حضرت شاہ چاند قدس سرہٗ

بعد وفات پدر عالی قدر بر صدر سجادہ جلوس فرمود. طریق آبا و اجداد را کما ینبغی
رعایت می نمود تا آنکہ بتاریخ یازدہم جمادی اخریٰ ازیں عالم رخت ارتحال بربست

حضرت شاہ محمد ماہ قدس سرہٗ

مردے بغایت صاحب تصرفات صوری و معنوی بود. بعد از انتقال پدر بزرگوار
دست از لذت دنیا کشیدہ بود در احیاء طریقہ بزرگان خود احتیاط تمام می فرمود تا
آنکہ بتاریخ دوازدہم ماہ رجب بعالم بقا خرامید۔

حضرت شاہ عثمان بن شاہ محمد ماہ قدس سرہٗ

نعمت و امانت مطابق اجداد کریم الطرفین محافظت میکرد. در تعمیر احوال معنوی
خویش مجاہدہ میداشت تا آنکہ ازیں منزل فانی بمقام اصلی شتافت. وفاتش بتاریخ
بست پنجم جمادی الاخریٰ واقع شد۔

حضرت شاہ معروف ثانی قدس سرہٗ

صاحب کمالات صوری و معنوی بود. حق تعالیٰ از مواہب خود انواع ابواب بروی
کشودہ تا آنکہ در احیاء مراسم صوفیہ گوے سبقت از ہمسران وقت در ربود تا از وحشت خانہ
پرملال بعشرت خانہ بے زوال نزول فرمود. وفاتش بتاریخ شانزدہم ذی القعدہ واقع شد۔

حضرت شاہ ابوسعید بن شاہ معروف قدس سرہٗ

مظہر انوار واحدیت بود۔ ہمیشہ ہمت بلند داشت۔ نقوش آزادی بر صحیفۂ دنیای کاشت
حق سبحانہ تعالیٰ وے را بعین عنایت نظر کردہ بود کہ مثل شاہ ابوالخیر فرزند محتشم داشت۔

آفریں صد ہزار بر پدرے کہ بہ پرورد ایں چنیں پسرے

ہمیشہ در مجاہدہ نفس ثابت قدم می بود، تا آنکہ بتاریخ دوازدہم ذی الحجہ بروضۂ رضوان
شتافت۔ رَحْمَۃُ اللّٰہِ عَلَیْہِ۔

آں مستغرق مشاہدات توحید مصفا از آلائش خیال غیر حضرت سیدنا شاہ حاجی ابوالخیر
قدس سرہٗ۔ ولادتش در وقت سلطنت نور الدین محمد جہانگیر شاہ واقع شد۔ اسم وے قبل از
ولادتش بروز ولادت پدر بزرگوارش شاہ ابوسعید جد وے حضرت شاہ معروف ثانی قدس سرہٗ
مقرر نمودہ بود و آنچناں است کہ روزے کہ پدرش شاہ ابوسعید تولد نمود۔ خبر بجناب پدر بزرگوار
وے شاہ معروف رسانیدند۔ دراں وقت کتابے در مطالعہ داشت۔ بجہت دریافت اسم
دراں خوض نمود۔ ایں اسم برآمد "ابوسعید ابوالخیر" فرمود کہ ایں را ابوسعید نام است۔
وے را حق تعالیٰ فرزندے کرامت نماید اسم او ابوالخیر خواہد بود، الغرض در اندک
مدت علوم عقلی و نقلی تحصیل نمود، علامہ و فہامہ روزگار گشت۔ باوجود بس شباب ایام عیش
و کامرانی در صلاحیت و فقاہت مقید بود۔ ارادت بجناب حضرت میر سید خیر محمد برہان پوری داشت۔
در اوائل سلطنت شہاب الدین محمد شاہ جہاں صاحب قران ثانی بدہلی تشریف ارزانی داشت۔
از آنجا کہ آوازۂ علم و صلاحیت وے ہمہ جا فرا رسیدہ بود۔ امیر الامراء نواب شائستہ خاں
وے را از مواہب عظمیٰ دریافتہ، اعتقادے تمام بخدمتش مؤکد ساخت، در وقت فراغت
بخدمتش نشستے، انواع علوم از احادیث و تفسیر و رموز و اشارات و مصطلحات فرقۂ صوفیہ تعلیم نمودے۔

کمر خدمت و صحبت و چالاک بسته می بود حتی که سلطان را مشتاق ملازمت گردانید سلطان نیز از دریافت صحبت وی بغایت منبسط و فرحناک می گشت۔

هر چند سلطان بمشاورت امیر الامراء اکثر درخواست می نمود که چیزے از مناصب و چندے دیهات بطریق نذر قبول افتد، وی التفات نکرد سبب ترک وی آن بود که روزے سلطان بجهت دریافت سعادت ملازمت حضرت شاه میر قدس سره که در قصبه سیالکوٹ سکونت داشت، توجه فرمود، حضرت شاه ابوالخیر نیز دران وقت همراه بود سلطان چیزے نقد بطریق نذر پیش حضرت شاه میر نهاد، درجه قبولیت نیافت، چون سلطان مبالغه قبولیت از حد گزرانید اشارت بطرف حضرت شاه ابوالخیر نمود که سزاوار این هدیه ایشان اند که بانواع مشقت تحصیل علم نموده۔ آنرا جهت آبروے بیجا صرف می نمایند، این سخن از کمال غیرت در دل ایشان جا کرد، از تعلقات دنیا بکلی منقطع گشت قدم اجتهاد آزادانه و مردانه در سیر سلوک نهاد خود را در ریاضت و مجاهدات شاقه افگند، از غایت آزادگی بکسے ملتفت نمیشد۔

نقل است که مادر امیر الامراء عورتے پارسا و صالحه روزگار بود۔ باوجود آن قدر احتشام جاه و مباهات خود از همه بے تعلقی وجه قوت خود از حرفت چرخه زنی مقرر می داشت۔ بلکه دران حرفت آن قدر مشقت روا داشتے که مبلغے از صرف لابد فاضل افتاده بود۔ درخواست قبول نذر بخدمت حضرت شاه ابوالخیر نمود که این هدیه نذر از وجه حلال است۔ از غایت استقلال همت احتمال آن پاکباز هم بشرف اجابت مقرون شد۔ بے زاد و راحله بشرف زیارت حرمین شریفین سعادت ابدی دریافت۔ چندین آن شرف المکان بوده معاودت بوطن فرمود۔ بلباس آزاد در ولید پور تشریف آورد را اقامت نهاد۔

حق تعالی سیدنا ابوالخیر را تصرفات کامل کرامت فرموده بود۔ چون ایام ودیعت حیات خود در معامله عنقریب یافت اکثر در مقالات سخنان فراق بر زبان مبارک میراند۔

در صحن بیرونی خانه درخت ذات الذوائب که در هند آنرا بر گویند بغایت بسیار سایه دار و نوزدل
بود بلکه آن درخت را خود نشانده بود. جهت جلوس خود بپای آن درخت چبوتره آراسته بود.
روزے با تنے چند از یاران محرم راز آنجا استاده بود و عصا در دست مبارک داشت
بران چبوتره خطے موازنه قبر کشید. یاران دران وقت آن حرکت از وے محض خیال پنداشتند.
آخر همان روز بر بستر مرض غلطید. اگرچه حرارت مرض مهلک نبود که کسے بدان اضطراب بهم
رساند. صباح آن روز که یازدهم ماه شوال یک هزار پنجاه و نه هجری بود حجاب جسمانی بر
انداخت با محبوب حقیقی رو مصاحبت ساخت. خلف رشید حضرت شاه اسمٰعیل چون در تعیین
محل قبر پدر بزرگوار وصیتے نداشت متامل بود آنها که در کشیدن خط بر چبوتره حاضر بودند صورت
ماجرا معروض داشتند خود توجه فرمود. آن سطر راستی را دریافت احتیاط در لوازم تدفین شناخت.
ولادتش در سنه یک هزار و هشت هجری بود. پنجاه و یک سال عمر شریفش بود.

آن کعبه فقر و قناعت را خلیل حضرت مخدوم شاه اسمٰعیل قدس سره وے خلف رشید
و خلیفه و جانشین محتشم حضرت سیدنا حاجی شاه ابوالخیرات. حق تعالیٰ وے را ولی مادرزاد بوجود
آورده. جمیع مشائخ روزگار در هر دیار بولایت وے معترف بودند. در وقت خود مخصوص به
عنایت الٰهی حاکم حقیقی نظم و نسق ولایت صوری هم بدست اقتدار وے حواله کرد. هر لحظه جذبه
استغراق بر وے استیلا یافته بود از عالم و اهل آن آگاهی نداشت کسے که سالها سال بشرف
ملازمت وے تعارف داشت چون بطریق معهود بخدمتش مشرف می شد بطریق ناآشنا
بازپرس می نمود. آنقدر جلال بر وے طاری بود که هیچ کس دلیرانه بحضور نمی رفت.

در عهد صبی آنچه انتهای تحصیل علوم بود بر ترتیب مرغوب بانجام رسانید. چون به سن
تمیز رسید جذبه شوق او را بطرف مقصود اصلی کشید مردانه وار قدم اجتهاد در پیش نهاد. در
برهانپور بخدمت سلطان الواصلین میر سید شیر محمد سعادت اندوز گشت. از آنجا که جوهر قابل داشت

مبارک توجه آنجناب کامیاب گردید کار خود را بانجام رسانید که هر گونه طالبے که بخدمت
آنحضرت می رسید حصول مرادات صوری و معنوی وے را حواله توجهات ایشاں می نمود
در آستانه دلپذیر بود استقلال بر بالش قناعت نهاد از جمیع تعلق خود را بر کنار کرده
با محبوب حقیقی الفت تمام گرفت خود را در فرقه ملامتیه انداخت.
بقالے ساکن محمد آباد گهنه بهوج نام بعنایت صاحب حسن و نیک سیرت بود بخدمت
حضرت مخدوم مشرف گشت. چیزے از هدایا موافق استعداد خود که بدان میلان خاطر
مبارک دید پیش می نهاد. آنحضرت قدس سره بخوشی تمام شرف قبول ارزانی میداشت
بعنایت میانه قد و حقیر البدن بوده اند تبرک یک قبای سبز رنگ امانت نهاده بود)
نقل است که روزے بطریق سیر جونپور توجه فرمود. بخانقاه قاضی محمد عیسیٰ نزول فرمود
از آنجا که قاضی نیازمندی تمام بخدمت آنحضرت داشت. اما از غرور شیخت ظاهری اکثر
برا وضاع نا مشروع آنحضرت حرف و حکایت می کرد. بارها وصیت به صلوٰة خمسه میفرمود.
روزے بخدمت آں حضرت قدس سره نشسته بود که وقت نماز رسید قاضی برخواست.
عرض نمود که وقت نماز است حضرت امامت نمایند تا بجماعت نماز گذارم. آں حضرت را که
باوجود مشرب ملامتی در احتیاط شریعت دقیقه فرو گذاشت نبود. فی الحال برعایت امامت
نمود از آنجا که صلوٰة معراج المومنین واقع است بمشاهده جمال محبوب حقیقی مستغرق گشت که از
قیام در رکوع نرفت. مقتدیاں تا یک پاس انتظار کشیده متفرق شدند گویند سه شبانروز در
نماز ایستاده بود. قاضی از مشاهده ایں حال در حیرت ماند باز دیگر مقتدی ایں نوع کلمات نگشت.
الغرض آنحضرت قدس سره را جذبه استغراق چناں در مشاهده جمال لایزال محو و مستغرق
نموده بود که از تکلفات آداب شریعت مطلق فراغت داشت. اما از لوازم تعظیم شریعت و

ادا، مراتب آں نیک احتیاط نمودے۔
چوں سن شریفش بہفتاد و دو سال رسید ہاتف غیب صدای اَکْمَلْتُ لَکُمْ
دِیْنَکُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِیْ رسانید۔ چاشت گاہ روز چہار شنبہ شانزدہم ماہ جمادی
الاولیٰ سنہ یکہزار یکصد و شش ہجری خلف رشید شاہ محمد را در حضور طلب داشتہ آنچہ تبرکات خرقہ
و امانت پیراں بود بدست خاص خود حوالہ نمود کہ ایں امانت بسلامت نگاہدار۔ ہر گاہ کہ وقت
مقتضی آں شود آنرا کار فرمائی۔ در حفظ مراتب آں بنیک احتیاط جانبرداری خلف رشید آں تبرکا
را بر نہادہ تعظیم بتقدیم رسانید۔ آنحضرت کہ بر بالش تکیہ داشت بالش را بدست مبارک از پس
پشت برداشت در پیش نہاد۔ قبلہ رو نشستہ بر آں تیمم کرد۔ در نماز مشغول گشت ہمیں کہ یک
سجدہ ادا کرد در قیام دیگر اندام مبارک لرزید۔ سر بر بالش نہاد۔ جاں بمشاہدۂ محبوب حقیقی تسلیم
نمود۔ در ولید پور بر دروازۂ حویلی برابر قبر پدر بزرگوار خود مدفون گشت۔ رحمۃ اللہ علیہ۔

درویشے صاحب حال دراں نواحی بود شب چہار شنبہ کہ آنحضرت قدس سرہٗ صباح
آں ازیں عالم انتقال فرمود۔ آں درویش در معاملہ دریافت کہ از جوانب و اطراف جمیع
مقربان بارگاہ صمدیت خیل در خیل بسرعت تمام می آیند۔ آں درویش کہ ایں حال مشاہدہ نمود
از آں جماعت استفسار کرد۔ آخر از جواب معلوم گشت کہ مخدوم شاہ اسمٰعیل ازیں عالم انتقال
نمودہ است بجہت ادائے نماز جنازہ میرویم۔ آں درویش چوں ازیں معاملہ باز آمد صبح دم
متوجہ آستانہ گردید۔ در تکفین و تدفین آنحضرت ثواب و سعادت ابدی حاصل نمود۔

تولدش در سنہ یکہزار و سی و چہار ہجری در ماہ رمضان المبارک تاریخ بست دوم
واقع شد۔

حضرت شاہ سیّد محمد قادری قدّس سرّہٗ

وے را در مصطلحات صوفیہ دست کمال بود. رموز و اشارات ایں طائفہ بر ضمیر عالی او نیک منکشف گشتہ. آنچہ آثار تعارف اولیا است، بر ہمہ در ذات عدیم المثال آں حضرت قدّس سرّہٗ ظاہر بود. در ترک و تجرید و انقطاع کلّی در وقت خود نظیر نداشت. باوجود تصرف و استعداد کسب کمال جمال حال خود را در لباس اغنیا منظور داشت. حسب ظاہر بازار اہتمام را رونق تمام بخشیدہ بود. در سخاوت و ہمت و بذل و عطا و تعمیر احوال مسکیناں و پرورش غربا و فقرا، دست قوی داشت. ایام بعیش و کامرانی و فیض رسانی میگزرانید. چوں پدر عالی قدر آنحضرت ازیں عالم رخت ارتحال بربست دلش از تنعم و احتشام بغایت سرد گشتہ. در تصفیہ باطن مقید گشتہ. گویند کہ سبب ترک وے آں بود کہ در ایام شیخ المشائخ حضرت فرید رَحْمَۃُ اللّٰہِ عَلَیْہِ با جمیع اکابر و اشراف شہر بقصبہ منگھر توجہ نمود. آنحضرت نیز دراں مجمع اکابر رفاقت کرد و لباس فاخرہ را بنہایت رعایت فرمودہ بود. چوں در قصبہ منگھر رسید بزیارت مرقد منورہ حضرت شیخ کبیر رَحْمَۃُ اللّٰہِ عَلَیْہِ مشرف گشت. چوں وقت سعید رسیدہ بود در معاملات روحانی طریق تارکان و مجرداں حاصل نمود. ازاں وقت دلش از احتشام بغایت متنفر گشت. ہمیں کہ ازانجا بدولت خانہ خود معاودت نمود. در تہیہ اسباب ترک کمر اجتہاد محکم بست. پنہاں از متعلقاں بتدریج اسباب مسافرت مہیا کرد.

شبے کہاراں را طلب کردہ کہ فردا صبحدم آمدہ حاضر شوند. صبحدم بر چوپالہ نشستہ برآمد غیر از کہاراں کسے دیگر ہمراہ نگرفت. شارع عام گذاشتہ از راہ بیاباں احمد آباد بنارس توجہ نمود. چوں برگزر دریائے گومتی رسید لباس فاخرہ کہ پوشیدہ بود بر ہمہ را برآوردہ بکہاراں انعام فرمود. لباس درویشانہ ہمراہ داشت دربر کشیدہ کہاراں را از ہمراہی جدا نمود. عبور دریا

کردہ بہ احمد آباد بنارس رسیدہ دو سہ روز دراں مکان برائے دیدن درویشاں توقف نمود۔
دریں اثنائے عبد الکریم نام خادمے مخصوص بہ پابوسی مشرف شد۔ ہر چند عرض از برائے
معاودت آستانہ نمود اما باجابت نرسید رُوئے بہ عظیم آباد نہاد۔ الغرض مدتے آزادانہ مجردانہ
سیر دیارِ بنگالہ نمود و بزیارت اموات و احیاء از اہل اللہ آں ولایت حظے وافر برداشتہ
بوطن شریف ارزانی داشت۔

بر سجادہ پدر و اجداد طریق ارشاد احیاء نمود۔ اوقات بارشاد طالبان و تعمیر قلوب
مسکیناں و مسافراں باخلاق تَخَلَّقُوْا بِاَخْلَاقِ اللّٰه بسری برد۔ چوں عزیمت سیر
ولایت بالادست مذکور خاطر داشت بارادہ مسافرت تا بہ الٰہ آباد تشریف ارزانی فرمود۔ از آنجا
کہ ہر نوش را نیش در پیش است صحت جسم بعوارض سقام تبدیل یافت۔ طاقت مسافرت در
خود ندید نیز در معاملات احوال خود بہ نوع دیگر مشاہدہ نمود۔ بوطن معاودت فرمود و
عوارض بدنی روز بروز بہ افراط می رسید۔

روزے برائے تفریح در باغ جنوبی توجہ فرمود۔ بیرون باغ طرف شمال مکانے معبد
ہنوداں بود کہ اشکال فیل داشت۔ دراں مکان می نہادند و پرستش می نمودند فرمود کہ آں
اشکال را ازاں مکان برداشتند۔ بعدہٗ ہمدراں مکاں چبوترہ برائے جلوس خود آراستہ نشست
در خواست بر چبوترہ مذکورہ می کرد۔ آں مکان معبد مشرکاں جائے اذان و صلوٰۃ گشت۔
چوں عوارض جسمانی باعث تسلیم ودیعت حیات بودہ، در پانزدہم ماہ صفر سنہ یک ہزار
و یکصد و چہاردہ ہجری ازیں خاکدان رخت اقامت بربستہ۔
بزرگے در ہمیں وقت دفن تاریخ گفتہ "محمد شد بہشتی" ۱۱۱۴ھ

حضرت سید شاہ ابوالغوث گرم دیوان قدس سرہٗ

آں مقتدای اہل ایمان آں وارث انبیا بالاستحقاق و آں سید العابدین بالاتفاق آں مسند نشین مسند ولایت و آں آفتاب برج ہدایت حضرت سید شاہ ابوالغوث گرم دیوان بن شاہ محمد قادری زاد اللہ قدرہٗ کہ در ابتدائے ایام بلوغ کہ وقت لہو و لعب و عیش و نشاط است بکلی انقطاع کرد. دوازدہ سال کامل بلا فصل نماز معکوس در چاہ تنگ تاریک ادا نمود. بعد ادائے نماز یک پاس مقرر در اں چاہ مشغول بود. بست و دو سال صوم دوامی داشت ولادتش در شب دوشنبہ شب ماہ ربیع الآخر سنہ یکہزار و یکصد ہجری واقع شد.

ز ہجرت منقضی شد یازدہ صد ابوالغوث اندریں گلشن درآمد

جد بزرگوار وے حضرت مخدوم شاہ اسمٰعیل قدس سرہٗ در صدر حیات جلوس داشت. باوجود آنکہ آنحضرت قدس سرہٗ از قرب حضور بہیچ فردے ملتفت و متوجہ نبود. چوں دایہ مہربان حضرت مرشد حقیقی و برادر آغوش گرفتہ بحضور آنحضرت قدس سرہٗ می برفت و می گفت: نور دیدہ ولایت قرۃ العین ہدایت ابوالغوث بقدم بوسی رسید. اگرچہ در آں وقت توجہ بجانب دیگر داشت بمجرد اصغاء ایں صوت سر برآوردی و ایں کلمات بر لفظ مبارک راندے" غوث ابوالغوث، اقطاب ابوالغوث، ابدال ابوالغوث". در آغوش گرفتہ بانواع تلطفات شفقت می فرمود.

در اندک مدت علوم دینی بر وفق قوانین اسلاف تحصیل نمود. چوں وے شش سالہ گشت جد بزرگوارش ازیں سرائے فانی در منزل باقی نزول نمود پدر بزرگوارش در تعمیر و تزیین احوالش می پرداخت. از مشاہدہ محاسن عادات کہ از وے در ایام طفولیت بوقوع می انجامید، شکرانہ حضرت صمدیت بجا آوردہ مسرور و منہیج

ن‌گشت   و شغل ملک چشتی و فقه و مکتب وغیره تکالیف بدعت
در جمیع رسمیات الابدی وی

داشت. با وجود یکه پدر عالی قدر وی استعداد تصرف بر کمال داشت.

با وجود بیاده باوجودیکه پدر عالی قدر وی استعداد تصرف بر کمال داشت، از صوم و
چون وی ده ساله گشت طریق عبادات شرعی جمیع احتیاط شرعی فرمود از صوم و
صلوٰة فریضه و نوافل قضا روا نداشتے. دران وقت صبا از همت و شوق و ذوق و آزادگی
و اخلاص وی الله را انگشت حیرت در دندان بود. ریاضات و مهمان نوازی و اخلاق
استقلال و توکل و قناعت و عشق و ذوق و تواضع و دلجوئی و استغنا، و صبر و تسلیم
و رضا و فقر و غنا و بذل و عطا و ذکر و فکر و نشست و برخاست و فصاحت کلام

و بلاغت و امتیاز بغایت.

چون وی یازده ساله گشت پدر بزرگوارش از دنیا بکلی انقطاع فرمود. قدم سلوک
مردانه وار در طریق تجرد استوار کرد. وی از سن یازده سالگی تا که بقدم تجرد در گوشه فراغت
نشست. گاهے درون خانه دست بر سفره دراز نکرد. چنانچه خود می فرماید روزے ضیفے بدروازه
آمد. وقت طعام شبینه طفلان بود. ما حضری موجود بود. هم بالتماس والده دران ناشتا
موافقت   دریں اثنا پدر بزرگوارم از در درآمد. ما را بر سفره دید. غایت برهم گشت
که مهمان بر دروازه نشسته و تو دست در طعام دراز کردی. چه خوش بودے که ازیں ما حضری
با مهمان طریق بنا بانی سلوک داشتے. چندیں سخنان که از قبیل اعتراض و محتوی بر نصایح
دلپذیر بود. دران وقت بزبان مبارک فرمودند. از طعام باز کشیدم. ازان روز آنچه حق تعالی در روز و شب
از انعام ماکولات و مشروبات بر قدرے که عنایت فرمود در مدرسه و خانقاه باتفاق
طلبا و فقرا تناول می نمودم.

چون وی سیزده ساله گشت در معاملات دریافت که پدر بزرگوار را سفر آخرت عنقریب
است چنانچه خود می فرماید که بخاطرم گذشت که اگر این الهام تحقیق است از حکم الهی چاره
نیست پس ما را لازم است که از تشریف بیعت آن حضرت فائده صوری و معنوی حاصل
نمایم شاید بیشتر وقت موافقت نکند. اما خوف آنحضرت بر دل من چنان استیلا داشت
که گاهے در خدمت چاره نکشتم و از حفظ آداب سخنی معروض نداشتم. آنچه در دل بود بزبان
دیگر بعرض رسانیدم آخر الامر بوسیله دیگری درخواست خود را معروض نموده شد چون سال
سیزدهم را منحوس داشته اند بر تقدیر آن در توقف چندے جواب فرمود چون حضرت
را فراغت اوقات بنوع دیگر معلوم بود مکرر معروض داشت.

اینجا سخن گردش ماه و ستاره نیست
در کار خیر حاجت هیچ استخاره نیست

نحوست سال سیزدهم بعوض این چنین نعمت مضائقه ندارد. آخر آنحضرت قدس
سره مراقبه فرمودند در معامله دریافت که این مرجع مطالبات دینی و یقینی پیشوائے معتقدانے
مشائخ ادوار خواهد بود اگرچه افتتاح مطالب وے از جائے دیگر است. اما شتاب برائے
اجرائے سلاسل تبرکاً دستگیری وے باید نمود. پس آنحضرت قُدِّسَ سِرُّهٗ باستظهار امر باطن
دعوتش را باجابت مقرون ساخت.

الغرض حضرت قُدِّسَ سِرُّهٗ تاریخ یازدهم شهر ربیع الآخر سنه یکهزار و یکصد و
سیزده بتشریف بیعت که بطناً بعد بطن ارث اجداد بزرگوار بود مشرف گشت. آخر معدودے
ایام بعیش و کامرانی منقضی گشت. شانزدهم ماه صفر سنه یکهزار و یکصد و چهارده هجری
پدر بزرگوار شربت كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ چشید. بظهور این حادثه دل وے از
اشتغال دنیا کلی منقطع گشت. میخواست که تبدیل لباس کرده بقدم تجرد زاد مسافر بر میان بندد.

اما چون مسند ولایت دودمان مطہرہ وے بے صدر ماند و متعلقان قابل پرورش بودند
موجب امر باطن چندیں توقف را کار فرمود لیکن افتتاح مطالب خود را بمرقد انوار حضرت
مخدوم شاہ اسمٰعیل قُدِّسَ سِرُّہٗ حوالہ نمودہ۔ ہرگاہ کہ از تعرضات دنیوی فراغت یافتے بآئین
مرقد منورہ آنحضرت میرفتی و بحق مشغول می شد۔ اہل مقبرہ را بانواع تلطفات مبین حیات
حاضری یافت۔ اکثر فوائد و عقائد ایں طریق اخذ می نمود۔ آنچہ از روحانیت پاک جد بزرگوار
مأمور می شد در انجام آں مبالغہ می نمود۔

چون جام شوقش از راوق هَلْ مِنْ مَّزِيْد لبریز گشت. غلبہ محبت محبوب حقیقی در کار
شد۔ جہت تحصیل متاع نیک از ہر دوکانی کہ باشد بطالب علمی برآمد۔ چون بزرگوارش در
احمد آباد بنارس ترک و تجرید کردہ بود، آں مقام را تفاؤل گرفتہ بصوب بنارس توجہ نمود۔
در مدارس و خانقاہ اعیان و اکابر آں آنجا از مطلوب خود لذتے نیافت۔ اما از تصدیق تفاؤل
کہ بالا مذکور شد شوق خود را مضاعف یافت۔ از آنجا بغازیپور توجہ نمود۔ آنجا غنچہ مقصود از
نسیم توجہات اکابر آں دیار رو بشگفتگی نہاد و چندی تماشای آں دیار در اشتغال علم ظاہری بسر برد۔

بعد انقضای معدودے ایام حب جذبات روحانیت پاک جد بزرگوار بوطن مراجعت
نمود۔ آرزوئے زیارت مقابر اہل اللہ بر دلش استیلا یافت۔ برائے تحصیل سعادت
زیارت مرقد منورہ امیر کبیر سید اشرف جہانگیر قدس سرہٗ تعلق خاطر بکمال پیدا آورد۔
اما از کثرت خدمات آستانہ فراغت موافقت نمی کرد۔ باتفاقات حسنہ ہر دو کنارہ زبان
مبارکش رنگ سیاہی گرفت۔ از مشاہدۂ ایں حال ہر یک دوستداران و ہوا خواہان بر
مرض بدنی و عوارض مکروہ معترف شدند۔ ہر یک متفق علیہ دفع آں بکرشمۂ فیوضات حضرت
سلطان تارک السلطنت سمنان مقرر کردند۔ آستین ہمت از جمیع ترددات مطلقاً برافشاند

وکلا، کارگذار جہت تبلیغ خدمات آستانہ مقرر نمود۔
بعد انقطاع مسافت مراحل بشرف زیارت آں صدر آرائے مسند مظہر العجائب تارک السلطنت سمنان محبوب حضرت سبحان امیر کبیر حضرت سید اشرف جہانگیر قدس سرہٗ فوائد صوری و معنوی نمود۔ بمجاورت آستانہ متبرکہ اربعین اختیار کرد۔ روحانیت پاک آنحضرت را بانواع تفقدات بندہ نوازی حاضری یافت۔ آنچہ از دقائق عقائد مشائخ فرقہ صوفیہ معروض داشت از آں حضرت جواب شافی یافت۔ اکثر اوقات بے تکلف سوال از بعضے مسائل کہ عین صراط المستقیم ایں طائفہ تواند بود تلقین حاصل می شد۔ ہر روز بلا فصل صحبت محرمانہ در غایت شوق و ذوق و کلمات توحید و نکات معرفت و تجرید دست میداد۔

الغرض از جناب ولایت مآب جہانگیری بجہت زیارت محبوب الرحمٰن حضرت مولانا شاہ رمضان قدس سرہٗ مامور گشتہ۔ اکثر نوادر ایں طریق از انجا اخذ نمودہ بوطن مالوفہ معاودت نمود۔ بر سجادۂ اجداد بجمعیت خاطر جلوس فرمود خود را بلباس اغنیاء مستور داشت۔ ہر روز خلقت نو در برکشیدے۔ انتظام و اہتمام ریاست را کما ینبغی رعایت نمودے۔ در بذل و سخا و اطوار مشیخت و اوضاع صاحب سجادگی دراں وقت عدیل نداشت۔ باہر آئندہ بمکارم اخلاق طریقہ تَخَلَّقُوا بِاَخْلَاقِ اللّٰہِ سلوک میداشت۔ پیوستہ نظر ہمت بے ہمتا بر تعمیر قلوب مسکینان و محتاجان و یتیمان برگماشتے۔ بداں چہ از جد بزرگوار خود در معاملہ مامور میگشت۔ بانواع اجتہاد آں را مداومت می نمود و علم ظاہری از سید الواصلین محبوب العاشقین میر سید غلام احمد کہ بزرگترین اولاد سلطان التارکین سید العابدین حضرت شاہ موسیٰ عاشقان اودہی است قدس سرہٗ حاصل می نمود۔ و ایں حضرت شاہ موسیٰ عاشقان اودہی مردے بود محتشم در ترک تجرید غایت ہمت مردانہ داشت۔ چنانچہ دراں وقت بفیض تربیت ناظر اہم حضرت شیخ الاسلام محبوب الافراد حضرت شیخ

صدرالدین عرف حاجی چراغ هند قدس سره بمقام قطبیت عروج کرده خرقه خلافت یافته صاحب
ولایت دیار اوده گشته بغایت تصرفی عظیم داشت. مقبره منوره او در اوده است.
خطره خاطر بر اعتصام ذیل مرشد کامل رغبت نمود. جذبات شوق عنان اختیار از
قبضه اقتدار بیرون ربود. زاد توکل بر کمر بسته بقدم تجرید مسافر گشت. از آنجا که از برزخ
جد بزرگوار خود حضرت مخدوم شاه اسمعیل قدس سره در معاملات بانواع تلطفات مشرف میشد
در دل عقیده تصدیق داشت هر جا که همان برزخ مبارک مشاهده نمایم خود را دران پله بندم
اول بقدم آزادانه در محمد آباد بنارس تشریف ارزانی داشت. اما چون از مطلوب خود اثری
نیافت بصوب الهٰ آباد توجه نمود. در مدرسه اعیان و اکابر آنجا میگشت و مقصود خود را می
جست. اما صورت تصدیق در مرآت شهادت جلوه گر نشد. حضرت میر سید غلام احمد که ذکر وی
سابق گذشت نیز دران جا تشریف داشت. باتفاق حسنه با یکدیگر ملاقات جسمانی دست داد
انواع حظوظ و اصناف انشراح حاصل گشت. بعد از مصافحه و معانقه از سبب تحمل بار سفر
استفسار نمود. حضرت برمافی الضمیر خود آگاهی داد که درین سفر من بی اختیارم. آنحضرت در
جواب فرمود که درین شهر درویشی می بینم که در تربیت طالبان استعدادی قوی دارد. از خدمتش
بهره حاصل باید نمود. حضرت بدلالت رفیق شفیق بشرف قدمبوسی جناب ولایت مآب حضرت
شاه فتح محمد قدس سره مشرف گشت. آفتابی دید که از مطلع هدایت سر کشیده بجز نظاره جمال
ولایتش آنچه از برزخ کامل جد بزرگوار خود تصدیق کرده بود بی کم و بیش معاینه نمود. چنانچه
حضرت قدس سره خود می فرماید که چون نغمات اوصاف آنحضرت قدس سره از میر سید
غلام احمد مسموع شد خوفی عظیم بر دل درویش مستولی گشت که خود را بیخود یافت. چنانچه موی
بر بدن خاست. ازین علامات تصرف جلالیه کشود. کار خود بر وفق تصدیق معاینه کردم. بی تأمل

روانہ ملازمت گشتم۔ ہمیں کہ سر از دروازہ برآوردم چشم چار شد دل بیدار گردید بے اختیار بقدمبوسی دویدم۔ آنحضرت بتعظیم تمام برخاست بلکہ از راہ بندہ نوازی قدمے چند استقبال نمود۔ آنحضرت برصدر مجلس جلوس نمود۔ درویش بادب تمام دست بستہ در ملازمت بایستاد آنحضرت از کمال ذرہ پروری دست درویش گرفتہ دربرابر خود جائے داد۔ بمراعات احوال پرسی متوجہ گشت۔ درویش بتعظیم تمام معروض داشت۔ القصہ ساعتے چند از روز ماندہ بود درکلمات ہمیں قبیل منقضی گشت۔

شب آمد کارساز عشق بازاں　　شب آمد پردہ دار کارسازاں

صحبت محرمانہ در غایت شوق ذوق دست داد۔ میزبان حقیقت سفرہ اسرار غوامض الوہیت پیش مہمان عشقباز فراز کرد، اطعمہ واشربہ مراتب ومقامات احدیت ووحدت و احدیت وعقیدہ صراط المستقیم وفنائے وجود وبقائے ذات وغیرہ کہ دریں طریق بداں اکتفا تواند بود پیش کشید۔ حضرت قدس سرہٗ ازانجا کہ حرارت غریزی اشتیاق باقصیٰ مدارج داشت ہمہ تناول فرمود سیری ابد حاصل کرد و می گفت:

آں شب قدری کہ گویند اہل خلوت امشب است

یارب! ایں تاثیر دولت از کدامیں کوکب است

ہرچند کہ در خانوادہ مطہرہ چشت کمال مجاہدہ تلقین در مبادی سلوک اقل یک شبارو ز ست اما حق تعالیٰ حضرت را آنقدر استعداد وقابلیت عطا کردہ کہ در مجاہدہ یک پاس از جمیع مدارج ومقامات اطمینان حاصل کرد۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَلیٰ ذٰلِکَ۔

چنانچہ حقیقت مجاہدہ یک شبارو ز حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین حسن سنجری قدس سرہٗ در انیس الارواح می نویسد کہ در شہر بغداد در مسجد سید الطائفہ حضرت خواجہ

القاسم بغدادی بدولت پابوس سید العابدین محبوب العارفین شیخ اعظم حضرت خواجه عثمان ہارونی
مشرف گشتم. ہمیں کہ درویش روئے نیاز بر زمین نہاد حضرت خواجه فرمود که دوگان نماز گذار
و مستقبل قبله بنشیں و سوره بقر تمام بخواں بست بار کلمه سُبحَانَ اللهِ بگو. بر ہمه را مطابق امر
کار فرمودم، آنگاه خود بایستاد و روئے سوئے آسمان کرد و دست من بگرفت و گفت بیا بخدا
رسانیدم. ہمیں که گفت بدست مبارک مقراض بر سر درویش راند و کلاه چہار ترکی بر سر نہاد و گلیم
خاصه در برکشید. آنگاه فرمود بنشیں و سوره اخلاص ہزار بار بخواں، بخواندم. فرمود که در خانواده
چشت ما ہمیں مجاہده یک شبانروز است. امروز برو، شب زنده دار. این درویش بحکم اشارت شب
درادائے فرائض و واجبات و سنن و نوافل و اشتغال باطن گذرانیدم.

روز دوم حضرت خواجه فرمود بنشیں و نظر بالا کن. چوں نظر بالا کردم، فرمود تا کجا می بینی؟
گفتم تا عرش اعظم. گفت در زمیں نگر. نگریستم. فرمود تا کجا؟ گفتم تا تحت الثریٰ. باز فرمود
اخلاص ہزار بار بخواں و سوئے آسمان نظر کن. چوں سوئے آسمان دیدم گفت تا کجا معائنه می
نمای؟ معروض داشتم تا حجاب عظمت. فرمود چشم پیش کن، کردم. گفت باز کن، باز نمودم، دو
انگشت خود را نمود و گفت چه می بینی؟ گفتم ہژده ہزار عالم می بینم. ہمیں که بعرض رسانیدم
فرمود که برو کار تو تمام شد.

حاصل کلام حضرت بفیض تربیت حضرت قدوة المشائخ در جلسۂ یکباین بجمیع مدارج
عالیه که مذکور شد تقرب یافت. معدودے ایام حسب الامر مجاور آستانه بود. ابواب فتوحات
بنظر فیض مرشد کامل بر حضرت قُدِّسَ سِرّہٗ کشود. اگرچه نوازش انفاس متبرکه آنحضرت
درباره حضرت از حوصله شرح مفصل بیرون ست. امّا ازاں جمله یکے برسم تیمن بسمت
ارقام می باید.

شبی در خلوت خاص مجلس در غایت شوق و ذوق دست داد خواجه ابراز حقائق
و معانی و نکات اسرار وحدت وقت تمام گرفته بود. دران حالت که قرب نوافل بمطلوب
جلوه کمال داشت طالب صادق نیز چون گل همگی گوش براستماع مسایل دقیق بیش از خود
بیخود و مدهوش بود. آنحضرت بعین عنایت بزبان وحدت بیان فرمود که حق تعالی ترا یقین
احمدی کرامت فرماید. سُبحَانَ الله زهی عطاء ازل که بدین مرتبه ارجمند شرف تقرب
یابد. الآن اثر آن انفاس بیرون از حد قیاس در حین التصدیق بالتصدیق ظاهر است
که درها ابواب فیوضات احمدی بر روی روزگار حضرت قُدِّسَ سِرُّہٗ مفتوح است.
الغرض بعد چندے بتعیین امانت معرفت خلافت خواجگان چشت رِضوانُ اللهِ عَلَیهِم
اجمعین بموجب اجازت جناب ولایت مآب مرشد کامل معاودت نمود. در آستانه
ولیه بود بر مسند طریق ارشاد پیش گرفت. الحمد لله عَلیٰ ذٰلِکَ. خود را در ریاضات
شاقه انداخت. همه وقت خلوت با محبوب حقیقی میداشت. رفقاے وکیلان مهمات که معتمد علیه
مقدمات خانگی بودند بعرض رسانیدند که حضرت از جمیع مقدمات و معاملات خود را تعلق داشتند
اگر اجازت باشد گاه گاه عند الفراغت کاغذ خرج و واصلات در پیش گذرانم. حضرت قُدِّسَ
سِرُّہٗ نفسے سرد از دل برد. در آورد که این درویش خود دریا به حساب است. حساب از دیگری
چه خواهد یا از خرج و اصلات نفس در لاتنفع خرج شد مستوفی عشق در دیوان اخلاص مطالبه
آن بر می نگاشت طومار تشخیص و ابجی در دست قانون گوئی شیطان افتاد متمردان حواس خمسه
باز تنق شحنه توکل و چپه دار قناعت عمل مستقل نمی یابند. اگر کردی همت باستقلال توجه نماید
زر تحصیل بدرگاه حق رسد.

الغرض معدودے ایام در آستانه ولیه بود در انقطاع از ما سوی الله اشتغال داشت.

چوں کثرت مہمات ملکی در اوقات خصوص میگشت خاطرش را کشش از آنجا بکلی رمیدہ
شہزادہ خورد شاہ احمد را بر مسند حکومت و اجرائے مہمات مقرر داشت. باوجود صغر سن بانواع
اقسام وذراعت و تحمل ریاضات شدیدہ برائے مصائب بر سجادہ اجداد با مجمع اوضاع مخدوم زادگی
متمکن است و خود مجردانہ آزادانہ از انجا بر آمدہ در لہرہ و بپہلوے جنگل اقامت گرفت. چنانچہ کسی
از احوال مطلع نبود و ایں وحدت آباد عرف لہرہ جائے است بغایت فرحناک در عین شارع عام
مابین محمد آباد کہنہ و اعظم گڑھ بپہلوے جنگل واقع است طرف جنوب موضع مذکورہ. خلائق از ہر
دیار بہر حصول حاجات و مرادات روی نیازمندی بجناب ولایت مآب نہادند چناں بودے
کہ علی الدوام گروہے از کوران بعزم مجاورت مشرف میشدند. خادمان خاص آب وضوء آنہا
دوائے چشم میدادند حق تعالی بکرشمہ توجہات گرم دیوانی روشنائی چشم عطا می کرد.

القصہ بدیں طریق مرداں مجذوم و مفلوج و زنان عقیمہ و امثال آں ہر جا مے کہ روی
نیاز بجناب عالی می آوردند. ہر یکے حسب المرغوب بکامرانی ہمدوش شادمانی می رفتند.
خدمت سید العابدین متواصل الی اللہ حضرت راجے سید خیر اللہ قدس سرہ را دریافت
و خرقہ خلافت پیران چشت از دست آنحضرت نیز پوشیدہ است. و ایں حضرت راجے سید
خیر اللہ نہایت عالی شان و صاحب تصرفات صوری و معنوی اولاد پاک نہاد و جانشین محتشم
حضرت محبوب العاشقین راجی سید حامد شاہ است قدس سرہ. با حضرت بے مجلس ہائے
شوق و محبت ہائے گرم بودہ است. اکثر براے عیدین حضرت قدس سرہ در وحدت آباد
عرف لہرہ نیز تشریف آوردہ. از انجا کہ صاحب ولایت محمد آباد بود. اکثر چناں بودے کہ حضرت
از جذبہ اشتیاق ملازمت آں سید العابدین از مقام خود کہ مسافت ۳ کروہ از محمد آباد
است بشب میرسید و معاودت می نمود.

یک مرتبہ بتقریب عرس حضرت دلیل العارفین محبوب العاشقین راجے سید احمد علیہ الرحمۃ قدس سرہٗ جمیع اکابر واشراف قصبہ را استدعا نمود۔ مجلسے در غایت احتشام ائمہ عظام واقع شد از حضرت مانکپور و جونپور تا غازیپور و نواحی آں جمیع مشاہیر نامدار دراں جماعت حاضر بودند مجلس ذوق وسماع گرم بود۔ حضرت قدس سرہٗ نیز از مقام خود مجردانہ آزادانہ بے تکلف مرکب وخیل وخدم بلباس قلندرانہ تنہا دراں مجلس حاضر گشت۔ آنحضرت قدس سرہٗ از نوازش تمام برخاست۔ قدمے چند استقبال کرد۔ اہل جماعت ہمگیں رفاقت نمودند حضرت قدس سرہٗ را آوردہ بجائے خود جائے داد۔ بکمال شفقت از ہر طرف بجانب حضرت متوجہ شد۔ چنداں حرمت وتعظیم را دربارہ حضرت قدس سرہٗ رعایت نمود کہ حاضران مجلس ازاں کوفتہ شدند۔ خطرہ آنہا بصفای باطن دریافت۔ رخ بجانب آں جماعت کرد و گفت دریں وقت درمیان فرقہ ما اہل صفا ابوالغوث ثانی فرید است، چراکہ جمیع سنن حضرت گنج شکر را کہ در خانوادہ عین صراط المستقیم وراہ وصول حق است۔ ازاں وقت الیٰ یومنا خوب تر ازیں خلیفہ برحق کسے دیگر احیا نکرد۔

دریں وقت کہ در حضور ما ازیں جماعت بجائے من ممتاز است بعد من نیز بجائے من ممتاز خواہد بود۔ چوں وے قلوب العارفین است ازاں در صدر نشانیدم کہ جائے قلب در صدر می باید۔ بہر حال وے خلیل رب جلیل است۔ جسود مدارجات وے عند اللہ خواہد بود۔ چوں آنحضرت قدس سرہٗ ایں فوائد باتمام رسانید قوالاں حاضر بودند سماع در دادند آنحضرت قدس سرہٗ را در ذوق حالتے دست داد۔ حضرت قدس سرہٗ نیز دراں حالت رفاقت داشت۔ در عین ذوق دستار از سر مبارک آورد و قطعہ نمود۔ قطع دراں حالت بدست مبارک خود بر فرق مبارک حضرت راست نمود و فرمود:

خدائے جہان را ہزاران سپاس   سپردیم گوہر بگوہر شناس

وقطعہ دیگر بصاحب زادہ والا گہر خلف رشید راجے سید مردان علی مرحمت نمود نظر
عواطف آن سید عالی مقام در جمیع مرام دربارہ حضرت بجدے مصروف بود کہ ہمیشہ در تعمیر
احوالش می کوشید شفقتے کہ مناسب حال پدران باشد رعایت می نمود. چون حضرت
ذات برکاتہ، بانواع امانت وخرقہ خلافت حضرت راجے سید خیر اللہ قدس سرہٗ بسلامت در
وحدت آباد جلوس نمود. انوار ولایتش را فروغ دیگر رسید. ہموارہ نظر آنحضرت قدس سرہٗ
در تعمیر احوال مرشد حقیقی مصروف بود. ہمدرین ایام بتقریب جونپور تشریف ارزانی داشت
سید العاشقین راجے سید غلام معین الدین عرف حضرت راجے دانی کہ برادر حقیقی کلان آنحضرت
بغایت مردے بابرکت عظیم القدر مرید وخلیفہ حضرت حجۃ العارفین سراج السالکین راجے
سید ابراہیم بود قُدّس سرہٗ. از طرف پدر عالی قدر خود حضرت محبوب الواصلین راجے
سید غلام محی الدین قُدّس سرہٗ نیز خرقہ خلافت پوشیدہ بود. حسب الاجازت پیر ومرشد
خود صاحب ولایت دیار جونپور بود.

بس صاحب تصرفات صوری ومعنوی وسر حلقہ اہل معانی درموز دان دقائق اشارات
وحقائق نکات مقتدائے ارباب تصوف وپیشوائے اصحاب بود. در سلسلہ عالیہ حامدی احمدی
این دو بزرگ حضرت راجے سید غلام معین الدین عرف حضرت راجے دانی وحضرت راجے
سید غلام نظام الدین عرف حضرت راجے سید خیر اللہ قدّس سرہٗ بغایت تصرفات وکمالات
داشتہ بودند. دران وقت در فرقہ اہل اللہ نظیر ایشان نبود. اہل درجات وصاحب
مقامات عالی بودہ اند.

حضرت راجے سید خیر اللہ وحضرت راجے دانی را قدّس سرہما از جونپور بحکمت

عطف صوب محمد آباد متوجه ساخت. باتمام تفقّد و دولت آباد تشریف آوردند. نهضت شد
متقی دامت برکاته نزول اجلال آں اہل معانی کی انواع عنایات عظمی شد بیعت
راجے دانی قدس سره برصدق اخلاص حضرت آفرینا نمود. خرقه خلافت و امانت ترابیت
بحضرت عطا فرمود. از انجا که ذات بابرکات حضرت را جوہر قابل یافت تحویل خرقه تبرک
غیر ازینجا مصلحت ندید. گفت اَلحَمدُ لِلّٰهِ امانت پیران چشت بمرکز حق بسلامت رسید
تا زمانیکه آں ہر دو بزرگوار در صحن حیات جلوس داشتند. ہموارہ نظر توجہات در تعمیر احوال
حضرت برگماشتند تاآنکه ازیں عالم رحلت فرمودند.
وفات حضرت راجے دانی قدس سره روز یکشنبه سلخ ماه شعبان سنه یک ہزار
و یکصد و سی ہجری بود. در شہر جونپور در خانقاه خود مدفون گشت. رَحمَةُ اللهِ عَلَیهِ.
حضرت راجے سید غلام احمد صاحب خلف رشید وے در مجاورت آستانه بدر خانی قدس خود
سعادت مندی دارین حاصل می نماید. وفات حضرت راجے سید خیر الله آخر روز پنجشنبه تاریخ
ہفتم رجب سنه یکہزار و یکصد و بست و ہشت ہجری واقعه شد. در محمد آباد بصحن خانه خود
مدفون گشت. رَحمَةُ اللهِ عَلَیهِ.

حضرت راجے سید مردان علی فرزند رشید حضرت بجاے پدر بزرگوار بر مسند ارشاد
جلوس دارد. و از تشریف خرقها حضرت راجے سید خیر الله و حضرت راجے دانی قدس سرهما
برکتے دیگر یافت. جمال ولایتش را کمال دیگر افزود. در احتیاط آں امانت رعایت را کار فرمو
خود را در مجاہدات قوی انداخت. دوام در مشاہده محو و مستغرق بود. استغراق بروے چناں
استیلا یافت که از وارد و صادر خبر نداشت. ہمیشه آمد و رفت اعیان و اکابر و غیره بالفعل تو
خادمانه آستانه آنجا از غیب بہم رسید مہیا داشتند ہر که از وارد و صادر میگذشت در خدمت

کما حقہ می فرمودند اگر درخواست مشتاقان قدمبوسی مکرر در خدمت می
گذاری رعایت تشنہ لباں اشتیاق را از زلال وصال
گاہ گاہے از گوشۂ فراغت بیرون تشریف آوردے
سیراب می کرد۔

ایشاں نزد شرف خرقۂ امانت و خلافت باری تعالیٰ کہ آں خرقۂ نورانیہ و اجازت تا
ایشاں رسید و آنچناں است کہ حضرت عالم عَلَیْہِ اَکْمَلُ التَّحِیَّات در شب معراج از
حضرت عزت خرقہ یافتہ بود و مامور گشت کہ ایں نعمت عظمیٰ بکسے دہی کہ پردہ پوشی کند و
عیب بندگان خدا تعالیٰ بپوشد۔ حضرت صلی اللہ علیہ وسلم خلفاء اربعہ را طلب داشت بہر یک
ظاہر نمود کہ خرقہ یافتہ ام و مامورم کہ بیکے از صحابہ حوالہ نمایم۔ شما در حفظ مراعات وے چگونہ
ادب و احتیاط بکار فرمائید۔ حضرت ابوبکر صدیق و عمر فاروق و عثمان رضی اللہ عنہم بدانچہ
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مامور بود جواب خلاف آں بعرض رسانیدند۔ چوں نوبت بجناب
ولایت مآب حضرت علی مرتضیٰ رسید کَرَّمَ اللہُ وَجْہَہُ الْکَرِیْم گفت پردہ پوشی کنم و عیب بندگان
خدا تعالیٰ بپوشم۔ پس آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آں امانت بجناب ولایت مآب شیر بیشۂ حقیقت
نمود۔ مامور بودم کہ ہر کہ ایں جواب بگوید تحویل ایں امانت سزاوار اوست۔

نزدیک بعض حقیقت خرقہ چنیں است کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہماں خرقہ چہار قطعہ
نمودہ بر چہار ارکان شریعت کرامت فرمود۔ گفت احتیاط نمائید وقتے کہ طلب نمایم ہر یک شما
ایں قطعات پیش گذرانید۔ آخر عند الطلب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم حضرت ابوبکر صدیق و عمر
فاروق و عثمان غنی رضی اللہ عنہم ہر چند کہ آں قطعات جستند نیافتند۔ جناب ولایت حضرت علی مرتضیٰ
کرم اللہ وجہہ الکریم ہر چہار قطعہ مقسوم بنظر سید عالم علیہ اکمل التحیات گذرانید۔ آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم در مجمع صحابہ بخوشی تمام جناب ولایت مآب را فرمود مبارک باد پوشش پوشاں۔

صحیح نوشته اید. الغرض تحویل خرقهٔ بے شرکت غیرے بجناب ولایت مآب
اما روایت باثبات رسیداز وے دست بدست بوراثت و اجازت تا مشائخ سلف
این بر دو روایت
علیهم الرضوان رسیده. چنانچه فرقهٔ ناجیه صوفیه در حفظ آداب آن خرقهٔ این گروه با دیگر
روایت و التزام و تصبات دقریات احتیاط کماحقه می فرمایند بنیابت الهی فرمان روائی می
کنند اکنون تحمل آن امانت دنزد او و آن خرقهٔ خلافت باتفاق در اقلیم هندوستان است.
شاه ابو الغوث گرم دیوان. چوں بشرف مقامات سیر سلوک ترقی نمود از انجا که احتیاط و رعایت
بوم شرائع کمال استعداد این طائفه است باوجود ترقی مقامات عالی از مناهج شریعت
نبوی و سنت مصطفوی صلی الله علیه وسلم دقیقه از دقائق نامرعی نمی گذاشتند حضرت قدس سره چون
جمیع سنن را کما ینبغی رعایت فرمود الامتثال شدن که از عمده منتهاات باقی ماند از استغراق
و مشاهده فراغت دست نمی داد.

گویند که بعد یک سال از تزویج حق تعالیٰ دخترے مبارک قدم عطا فرمود. بهر کیف
حضرت در وحدت آباد بیاد حق مشغول گشت سالے چند دراں گوشه فراغت بانواع مقامات
و انواع عروج نمود. در خلوت خاص کتابے از تواریخ در مطالعه داشت دراں احوال اولیاء
اہل حقیقت و حصول مقامات ایشاں در ارتکاب سفر مطالعه نمود. در خاطر عاطر جاے گیر شد
که روزے چند متحمل بار سفر باشم. پس تامل برخاست بدم قدم مجردانه در الله آباد بخدمت
حضرت حجة العاشقین مرشد خود سعادت حاصل نمود. جناب ولایت مآب سید عالی مقام
بکمال ذره پروری نوازشہائے بے اندازه مبذول داشت.

روزے آنحضرت قدس سره بعزم دعوتی عرف رسول پور در نواحی سید آباد که
الآن بر قدم آنحضرت قدس سره دراں مقام است بازمسافرت بربست. حضرت قدس سره

نیز بارکاب سعادت مأمور شد بمنزل رسید روزے از نماز عصر فراغت کرده مشرق رو
جلوس فرموده با حضرت خطاب کرد. حدیث اَلنِّکَاحُ مِنْ سُنَّتِیْ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِیْ
فَلَیْسَ مِنِّیْ بعمل آوردن است. اکنون موجب التماس دعاگوئی توجه بوطن مالوف فرمایند
ایں دسایا که در معاملت روی نمودیداں قیام نمایند و دعاگوئی را همیشه با خود دانند. مفاصله
صوری مرا مین مواصلت بندانند و خود را بخود در یاد حق گذارند که باعث از دیار قرب
همان تواند بود و دے بے حق بر نه آرند قدمے غیر حق بر ندارند. در عشق راسخ دم و ثابت قدم
باشند قرب احدیت باید نه امید منزل مصفا دار السلام و مصاحبت حور و مجالست در قصور
و کشود امور دار الغرور عیاذاً باللّٰہِ اگر خطره دل طاعت زاهد بمقام کشد هر آئینه مذموم خواهد
بود. صاحب همت آنست که طالب شاهد احدیت باشد سینه ارمیده بیامن حسرت خراشد.
هر جا که تیغ جفا رانند تارک اراده در پیش کشد هر کجا سهام بلیات سینه بے کینه را هدف سازد.

چوں آنحضرت قُدِّسَ سِرُّهٗ ایں فوائد باتمام رسانید دست بدعا بر داشت درباره
حصول مرادات حضرت تا دیر بدرگاه مجیب الدعوات مناجات کرد. فاتحه بنیت خیر خوانده
رخصت بوحدت آباد فرمود. اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَلٰی ذٰلِکَ. در وقت رخصت آنحضرت قُدِّسَ سِرُّهٗ
درباره حضرت انواع انفاس متبرکه بر زبان راند. بعضے تبرکات نادر نیز بحضرت عطا
فرمود. از آں جمله یک مصلی تبرک بیت اللّٰہ که میر سید عم آنحضرت آورده بود. آں را تبرکاً با خود
داشت در حرمت و اعزاز آں بسیار مبالغه می نمود بحضرت عطا فرمود و گفت دریں وقت
رخصت که دعاگوئی مشرق رو جلوس دارد یقین تصور نمایند که هر وقت هر آن روی
توجه صورتاً و معناً بجانب شما خواهد بود.

الغرض دراں مقام که آنحضرت نشسته ایں نوع جواهر زواهر می فرمود. الاٰن قبر

مبارک آنحضرت دراں مقام بے کم وبیش واقعه است سر مو تفاوت نیست. چون حضرت
دراستقامت وحدت آباد مأمور شد ودر وصایا حضرت مجمع العاشقین حضرت شاه فتح محمد
قدس سره عمل نبود. در ابلاغ خدمات آثار شریف صلی الله علیه وسلم دقیقه فروگذاشت نکرده
شب جمعه زیارت آثار شریف لازم گرفت تا در این هنگامه زیارت آثار شریف می بود —
مولودیان صلوات واشعار غزل وقصائد می نواختند. هر کسے از زائران حاضر الوقت در عین
ذوق وشوق سماع از مقاصد خود هر چه نیت در دل میکرد بفضل حضرت آثار شریف صلی الله علیه وسلم
وکرشمهٔ توجهات گرم دیوانی زود حاصل می گشت. بعد انقضائے چندے تقریب عقد وقوع یافت
شیخ المشائخ شیخ غلام رسول رحمة الله علیه ساکن مصطفی آباد مردے عالی نسب در روزگار خود
بحسب ونسب سرحلقه اعیان واکابر بود. در رموز واشارات صوفیه اهل صفا دلبستگی تمام داشت
دختر آں شیخ عالی مقام در سلک ازدواج معظم گردید.
در ایامے که حضرت در سیاه تشریف داشت هر یک خدام و طلبا نیز در حضور بودند —
درویشے که بطریق ملنگاں بر سر موئے دراز داشت مهمان شد. در بعضے عقائد ایں طائفه
بخلاف طریق زباں بگذاف کشاد. در ارشاد آں کجرو بدلائل متین توجه نمود. چوں آں کلمات
درخور حوصله او نبود در جوش وخروش آمده. قدم از دائره ادب بیروں نهاد. سخنان تحقیر و
اهانت آنچه توانست بر زبان راند. حضرت سر تحمل در پیش داشت سوائے کلمات دلبری ودلجوئی
دیگر نمی گفت. زنگ دلش را از کلمات اخلاق می زدود. هرچند او درشتی می نمود حضرت
قدس سره در تواضع می افزود حتی که آئینه دلش از مصقله اخلاق مصفا گشت. سر در
قدم آورد. استغفار جرم خواست وبحلیه اعتقاد خود را بیاراست
چندے از درویشان ظاهر آراسته در باطن کاسته بر آستانه رسیدند. خادمان جناب

ولایت مآب بتواضع و تعظیم برخاستند، ما حضری که موجود شد از مقیمان برعایت تمام پیش آنها
کشیدند، قبول نکردند. تمام شب کلمات تحقیر و اہانت بجناب ولایت مآب وظیفۂ خود
داشتند. صبحدم خدام ماجرای شب بعرض رسانیدند. بربستر آنها جلوس فرمود و قصور خدمت
را معذرت نمود. آنها وظیفۂ شب را تازه کردند، کلمات بے ادبانہ می گفتند، حضرت دلداری
می نمود و در تواضع می افزود و سفرهٔ مرغوب برائے آنها حاضر نمود، زنگ کدورت از دل آنها زدود.
درایامے حاکمے بمحکمہ دیوانی محمد آباد گہنہ متسلط شد، بر سکنۂ آستانہ خلاف آئین سلف
مکلف گشت. بحرکت بعضے مخالفان محمد واجد برادر خورد حضرت قدس سرہٗ را پیش خود
طلبید. ایں ماجرای بدعت بعرض حضرت رسید. غیرت ولایت در کار شد. ہمیں کہ حضرت سید
محمد واجد در مجلس حاضر شد، ایشاں و شتراں چوں مرغ بسمل افتادند. لرزه در اندامش افتاد
سر در قدم آورده استعفائے جرائم درخواست باہل اغوای ناسزا گفت. آنگاه بسعادت
ملازمت حضرت قدس سرہٗ مشرف گشت عذر بسیار نمود. از آں باز خدمت آستانہ بر خود
واجب دانست۔

شبے حضرت در حجرهٔ حق پرست خود مشغول بود. دزدے در آمد. دست سوئے اشیاء دراز
کرد. حضرت دریں محل سر استغراق بر زانو کشید که در مقصود وے خللے نیافتد حتی که
مشربهٔ طهارت از پیش برداشت و بدر رفت۔

روزی عامل آں دیار با خیل و حشم باراده ملازمت بر آستانہ رسید. چوں حضرت
قدس سرہٗ دراں روزہا خلوت با محبوب حقیقی میداشت بر مسند جلوت جلوس نمی فرمود.
بالتماس وے نپرداخت. قیاس آں ناقص مقتضی بنوع دیگر شد. دود استکبار فرعونی در دماغش
پیچید. برخواست مواضع معاش قدیم را ضبط نمود. چوں در دخل محالات امساک راه یافت

بتصرفات آنحضرت خرج وارد وصادر بہماں دستور بود. الغرض چوں امساک دخل وافراط خرج براں قوم کوتہ اندیش معائنہ گشت واستغنائے حضرت بمرتبہ دیدند کہ اصلاً بآنہا ملتفت نشد لاچار بعد امتداد ایام بجناب ولایت مآب باستعفائے جرائم پرداخت. مواضع را بدستور بتصرف موکلان آستانہ گذاشت.

در ایامے کہ کاتب حروف بمجاورۃ آستانہ مامور بود معاندے خواست کہ متعلقان خانگی مارا اذیتے رساند. پیش متسلط وقت بموجب تہمت ودیعت شخصی دست آویز ساختہ وسیلہ ایذا نمود. چوں متعلقان بریں قضیہ اطلاع یافتند مردم پیش کاتب حروف بآستانہ فرستادند روز دیگر آں فرستادہ نزد بندہ رسید واز ماجرا واقف گردانید. صورت احوال بجناب ولایت مآب عرض داشتم بجواب ممتاز نشدم. دو روز دیگر گذاشت مردم کہ آمدہ رخصت خواست بحضور عرض رسانیدم کہ اگر اجازت شود ایں نحیف رفتہ متعلقان را دلداری نماید. بعد تامل فرمودند کہ خاطر جمع دارید مکلفان پشیمان خواہند شد. آداب بجا آوردم مردم رخصت یافتہ شب در اثنائے راہ بود.

ہماں شب معاند با متسلط مشورت نمود کہ صبح بر خانہ فلاں تطاول نمودہ ودیعت را با اشیاء دیگر متصرف باید شد. کسے از دوستداراں ایں خبر بخانہ رسانید عیال بے استقلال شب بگریہ وزاری گذرانیدند کہ دریں وقت سوائے ذات بابرکات حضرت دیگر رفیق وشفیق ما نیست. دریں اندیشہ یکی را اندکے خواب درربود. دید کہ والد بزرگوار ایں کاتب حروف از بیروں در آمد گفت زود برخیز اسباب ضیافت مہیا کن. محبوب الرحمٰن حضرت شاہ ابوالغوث گرم دیوان ایں کلبہ را بقدوم میمنت لزوم خود آباد گردانید. ازیں خواب دل عیال باستقلال در آمد. صبح آں معاند با متسلط کہ متصدی ایذا بود بر در خانہ پیغام فرستاد کہ مستوراں در حجاب

رنداشا، امانت فلاں کہ در خانہ شما است برآرم تا کہ مردم بدطبیز خانہ رفتہ پیغام را جواب آرد
سلط فریاد برکشید کہ سوختم سوختم، دیگراں دانستند کہ مگر زنبوری یا کژدمی زیر جامہ در بدن
نیشے زدہ باشد۔ جامہ از تنش برآوردند ہیچ اثرے نیافتند۔ اما او بیخودی نالید و می غلطید
وا سوختم میکشید۔ آخر رفقا، او را در آغوش محکم گرفتہ بمقام منزل رسانیدند۔ بے اختیار
در نالہ و فریاد پیغام بخانہ کاتب حروف فرستاد کہ از من خطا واقعہ شد۔ نوبت بجاں رسید۔ اگر چیزے
تبرک حضرت موجود باشد مرحمت فرمایند کہ ببرکت آں ازیں جواب رہائی یابم۔ متعلقان خانگی طاقیہ
مبارک حضرت تبرکاً در خانہ بود۔ آں را برآوردہ پیش او فرستادند۔ بمجرد مساس ملبوس مبارک
حرارت بکلی زائل شد۔ در خواب رفت چوں از خواب بیدار شد بر دروازہ کاتب حروف آمدہ
شدہ خانہ را کہ از قدم مبارک حضرت قُدِّسَ سِرُّہٗ سعادت پابوس حاصل کردہ بود بلب ادب
بوسید بر نیاز تمام استعفاء جرائم درخواست نمود۔ طاقیہ تبرک باز بر چشم مالیدہ حوالہ نمود۔
یکے از نیازمنداں بذریعہ کاتب حروف بعد حصول مرام کہ نیت کردہ بود مبلغ مشروط پیش
حضرت نہاد۔ حکم شد از یں مبلغ طعامے نذر حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم مہیا سازند۔
وکیلاں مہمات در ترد آں پرداختند۔ چوں موسم برسات بود باراں متواتر می بارید۔ فرصت
تردد بفراغت موافقت نمی کرد و شیخ بہاء الدین نام خادمے نقشے در قطعہ کاغذ نوشتہ۔ جہت
دفع باراں در صحن خانہ نصب۔ دریں وقت حضرت از حجرہ بیروں آمد نظر مبارک براں کاغذ
افتاد گفت ایں چیست؟ کاتب حروف معروض داشت کہ فلاں جہت دفع باراں نقشے نوشتہ است
ازیں سخن بشرہ مبارک متغیر شد فرمود کہ زود بردار ایں حرکت ناملائم نباید۔ بندہ را لازم است
کہ ہمگی ہمت بر رضائے الٰہی مصروف دارد نہ برخلاف مرضیات الٰہی کمر بندد۔
ہم دریں ضمن فرمودند در شہرے درویشے صاحب کرامات معتکف بود۔ در ایام

برسات آب دریا عروج کرده عنقریب بود که بشهر درآید. شهریان مضطرب گشته نزد درویش
رفتند و عرض داشتند که اگر بجانب دریا قدم رنجه فرمائی عین تفضل است تا ببرکت قدوم تو
آب بجائے خود ماند. درویش بجهت دلداری آن جماعت بصوب دریا توجه نمود. دید که سیل دریا
بجانب شهر می رسد کلند طلب نمود با جهاد تمام نهرے بجانب شهر کندیدن گرفت. گفتند
غرض ما از قدوم یمنت لزوم تو محض ممانعت آب از سمت شهر بود نه ادخال وے. گفت بنده
را جانب خداوند رعایت باید نمود. چون مرضی الهی بدین گونه است من نیز آن سعی کنم که زود
آب بشهر رسد. چون همه ابنائے روزگار در ادائے حقوق و طرف داری خداوندان نعمت
صوری مساعی جمیله نمایند من چگونه از خداوند نعمت صوری و معنوی که جان در قبضه
اوست طریق خلاف مسلوک دارم.

چون حضرت این حکایت تمام کرد سامعان را پنبه غفلت از گوش هوش بدر رفت.
آن نقش که در صحن نصب کرده بودند برآورده شد. آخر بتصرف راضی بودن آنحضرت برضائے
الهی چنان شد که در روز میعاد آن امر عظیم از صبح امساک باران بحدے شد که گویا موسم برسات
نبود تا که از آن امر فراغت دست نداد هیچ اثر بارش در آسمان نمودار نگشت. بعد
فراغ بهمان قسم باران بطغیانی رسید.

در سنه یک هزار یکصد و شش هجری حضرت در ماه رمضان تاریخ چهارم در اعتکاف
جلوس فرمود تا یک نیم سال کامل در تعرض بیگانه بر خود بست. غیر از تجلیات شاهد حقیقی
کسے را دران عزلت دخل نبود. درین ولا فرزند رشید آنحضرت که قطب الدین نام داشت در مرض
موت مبتلا شد معدودے ایام بر بستر بیماری می غلطید. چون وقت بقریب رسید سکرات استیلا
یافت برادر حجره حق پرست آنحضرت رفته درباره شفاء آن معصوم مرحوم بانواع ناله و زاری

بعرض رسانیدند. هنگامهٔ تعزیت بحد کمال رسید اما آنحضرت با خیالات محبوب حقیقی در مقام
رضا و تسلیم چناں محو و مستغرق بود که اصلاً بدیں حرکت التفاتے نکرد باشغال ذاتی در
اشتغال خود ماند آں معصوم بتاریخ شانزدهم ماه رجب جاں بحق تسلیم نمود. ابواب
غم والم بر روئے دوستاں خود کشود.

ایں کاتب حروف را که پرورش یافتهٔ جناب ولایت مآب آنحضرت است بمشاهده
کمالات و خوارق عادات اکثر بخاطر میگذشت که از شرح آں سعادت ابدی حاصل
نماید. چوں وقت مساعدت کرد بے اختیار اراده صادق در دل محکم ساخت لیکن اندیشه
می کرد که آنچه احوال حضرت از سن تمیز مسموع و معاینه شده از هر نوع در قید قلم توانم آورد.
اما چوں ارقام احوال بزرگان لازم است که از روز ولادت می گیرند دریں اندیشه حیران بودم که
آنحضرت از روز ولادت تا سن تمیز از کجا یافته شود. دراثنائے ایں اندیشه هرگاه که بشرف
حضور حضرت مشرف میگشتم. آنحضرت بے درخواست حروف احوال صبا خود بتفصیل بیان
می فرمود. کاتب حروف در حیرت می بود. چوں معدودے ایام تکرار ایں مقدمه متواتر گذشت از جمیع
احوال مطلع شدم متبسم گشتم. آنحضرت از وجه تبسم استفسار نمود. گفتم یا محبوب الله آنچه از
مدت مشکلے داشتم بریمن توجهات حضرت آسان گشت. آخر صورت حال مفصل بعرض
رسانیدم بزبان مبارک فرمود که ..... جولخندگاں یابندگاں.

محمد خورم نامی مردے بزرگ از ولایت مست معه تبرکات حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم بدیں دیار توجه نمود. ازاں جمله تبرکات دو قطعه موئے مبارک در یک
صندوق داشت. هر جا که شرف نزول میکرد حالے را بفیض زیارت بهره مند میساخت. باتفاق حسنه
ورود حیدرآباد توجه نمود حضرت سعادت زیارت حاصل کرده بانواع اخلاق مهمان نوازی محمد خورم

مدتی ایام بصحبت آن محبوب الٰہی نزد مصاحبت بانست. کاتب حروف نیز دریں وقت مجاور آستانہ بود. ایام برسات تواتر باران بافراط می بارید چنانچہ دیوار حجرہ حق پرست حضرت قدس سرہٗ از یک طرف ترفید اندیشہ انہدام عنقریب بود. شبے حضرت بوقت نیم شب در صحن خانہ میگشت. کاتب حروف نیز از عقب خاکپائے را در ہر قدم بجای کحل در چشم میکشید.

محمد خورم دراں وقت آمدہ بادب تمام معروض داشت کہ دریں وقت خفتہ بودم خوابے دیدہ ام کہ تنے چند از ارباب صلاحیت را کہ انواع رشد و فلاح از ناصیہ آنہا ہویدا بود. انوار سعادت بر جبین سعادت اخلاص آنہا پیدا من بکمال صداقت در خدمت آنجماعت مشرف شدم از کمال ذرہ پروری بر بندہ الطاف تمام مبذول داشتند حتی کہ بہم کلامی تقرب یافتم. یکی ازاں جماعت کہ لمعہ ریاست از بشرہ مبارک او میتافت بہ بندہ مخاطب گشت کہ دریں ولا بجالت ابوالغوث کہ از عمدہ رجال اللہ وقت است شرف تقرب یافتہ پیغامے دارم باو رسانی. معروض داشتم بسر و چشم آنچہ حضرت ارشاد فرمایند در ابلاغ آں تقصیر نکنم. فرمودند کہ دیوار حجرہ خاص او نمگاں خوردہ خاطر مبارکش ازیں متوہم است بگو کہ فردا صبحدم زیارت آثار شریف صلی اللہ علیہ وسلم نماید و آب غسل آثار مبارک در نمگاں دیوار فشاند. ازاں اندیشہ فارغ نشیند. دیگر دو قطعہ آثار شریف کہ الآن بالتست یکے ازاں بہ ابوالغوث مرحمت نمودم باید کہ آں امانت بسلامت حوالہ او نمائی. اگر ازاں بخل ورزی و ایں وصیت را کار نفرمائی. عیاذاً باللہ نتیجہ نیک نیابی.

آں مرد بزرگ وصیت تحویل آثار مبارک را مخفی داشت چوں از اعتراض تمام مکرر رخصت یافت. لاعلاج بخدمت حضرت قدس سرہٗ صورت حال باز نمود. ازاں دو قطعہ آثار مبارک یکے خورد (خرد) بود آں پیش حضرت نہاد. حضرت از زبان مبارک فرمود کہ تو دریں مقدمہ اختیار نداری. انعام ایں تشریف باین خادم الفقراء از حضورات. پس امتیاز

خورد و خرد و کلاں را جائز نیست باید که هر دو قطعه در پیش آری من برپای خاسته از صدق
درخواست نمایم آنچه نصیب من است بمن مرحمت خواهد. آں مرد بزرگ قبول کرد. هر دو قطعه
پیش نهاد. آنحضرت بعد ادائے حمد و صلوٰة برپا خاست بعجز و نیاز درخواست قسمت خود
کرد. فی الحال قطعه کلاں در حرکت آمده از مکان معین جدا گشت. حضرت لوازم تعظیم بتقدیم
رسانید. باجازت محمد خورم بر سر و چشم نهاد. محمد خورم از مشاهده ایں نوع کرامت اعتقادی
تمام بجناب ولایت مآب پیدا کرد. مدتے بجاور آستانه بود آخر بصوب وطن خود معاودت نمود.

در سن یک هزار و یکصد و سی و شش هجری که آنحضرت قدس سرهٗ در اعتکاف یک نیم
سال جلوس فرمود. کاتب حروف را طلبیده مجاورت آستانه با جمیع حقوق اجرائے امور
کارخانجاتی تفویض کرد. از آں وقت الی یومنا که سنه یک هزار یک صد و چهل هجری است
باستظهار توجهات و تلطفات بغایات آنحضرت بسلیقه حسن خدمتے حتی الامکان و
دانستگی خود در خدمت قصوری روا نداشتم.

در سنه یک هزار یکصد و سی هجری حضرت عزم ملازمت حضرت قدوة العارفین
سلطان التارکین سید الاولیاء شاه فتح محمد مدظلهٗ مصمم کرد. بلباس قلندرانه بے مرکب
و خدم بصوب اله آباد که الآن آنحضرت بر مسند ارشاد آنجا جلوس می بدارند توجه فرمود. در میان
راه در یکے از قربات نواحی قصبه نظام آباد اتفاق مبیت افتاد. اما آں قریه هنودان بود. هر جا که
قصد استقامت می نمود کسے التفات نمی کرد که آں محبوب الٰهی شب در آنجا در یاد حق گذارد. باتفاق
حسنه در آں قریه خانه درویشے از آں قوم بود که از صورت مسلمان بجان متنفر بود بلکه گاهے نام ایشاں
را بزبان نمی راند اگر کسے نام مسلمان پیش وے می گرفت با وے عداوت می ورزید. هر چه باتفاقی
یک دیگراں خانه را نشان دادند. حضرت در آنجا توجه فرمود دید که آں درویش با جمعے از

مریداں وطالباں متکبر ومغرور نشسته است. هنوز از مقدم حضرت قُدِّسَ سِرُّہٗ وقوف
کَمَا حَقّهٗ نیافته، موئے بدنش برخاست. چوں نظرش برجمال وکمال آں محبوب الٰہی افتاد
جذبهٔ تصرفات گرم دیوانی درکار شد. بخود بملازمت مشرف گشت. انواع سلوک خدمات در
پیش آورد. مریدان وطالبان وے از مشاهده خلاف معهود خیره ماندند. چوں مقتدائے خود را
بداں حال دیدند خود هم بمتابعت وے شتافتند. حضرت در سایه درختے بار مسافرت نهاد.
شب دریاد حق مشغول شد. آں همه حلقه زده بتماشا مشغول بودند.

یکے ازاں جماعت بمشاهده طریق آنحضرت فریفته شده بخود در قدم افتاد. بشرف اسلام
فائز گشت. از وقوع ایں قضیه آں گروه با جماعۂ جهلا خواست که قدم از دائره ادب
بیروں نهد. اما تصرفات گرم دیوانی بر سلوک مناهج سفاهت مقدور خود بتافت. صبحدم
حضرت قُدِّسَ سِرُّہٗ بار مسافرت برداشت. آں مسلمان تائب را در نواحی آں قریه جهت خارچشمی
آنها گذاشت. چوں بشهر جونپور رسید در خانقاه مشاهیر شهر توجه نکرد. در محلے از محلهای غریبان
در گوشه نزول اجلال فرمود. دو روز جهت زیارت پاکبازان آسوده آں مقام توقف کرد.
دریں اثنا خطوط شاه احمد ولی برادر خرد آنحضرت باکابر آنجا رسید. مضمونش آنکه حضرت بے
اجازت ما پنهاں اراده سفر در پیش دارند. ذات عالی آنحضرت باعث جلای گوهر ایں دیار
است. امید از توجه آں صاحبان آنست که از انجا بیشتر رفتن نه دهند تا رسیدن راقم رساله
هر طورے که باشد بلطائف الحیل موقوف دارند. چوں خطوط بمطالعه اهل مدارس رسید هر همه
مشتاقاں بتلاش برخاستند. آخر از حضرت قُدِّسَ سِرُّہٗ نشان یافتند. بآرزوی تمام بمقام خود
از مقدم مبارک درخواستند. آنحضرت بجهت دلداری آنها قبول کرد. آخر همه کساں بالاتفاق
حضرت را از اراده سفر باز داشتند.

دریں نزول محمد ابراهیم که یکے از اولاد کبار حضرت شیخ محمد عیسی تاج قدس سرہ است درخواست کرد که فرزندے ندارم از توجهات حضرت امید دارم آنحضرت او را بداں نوید مستبشر ساخت عنقریب آں مرد بزرگ بمراد خود رسید. معدودے ایام جهت پاس خاطر عزیزان در جونپور تشریف داشت. ازانجا بصوب آستانه معاودت نمود. درخطره خاطر خطیر گذشت که فِی الحَرَکَةِ بَرَکَةٌ دریں حرکت برکتے می باید. پس بجهت دریافت سعادت زیارت امیر کبیر سید اشرف جهانگیر قدس سرہ متوجه گشت. در اثنائے راه به شمس پور نزول اجلال فرمود. شاه مرتضی صدیقی که رابطه قرابت تواتر بجناب ولایت مآب حضرت دارد نزول اجلال حضرت را از عمده مواهب دانست. دراں ایام کاتب حروف بعلاقه معاش دراں جوار بدیهی استقامت میداشت. همیں که حضرت قدس سرہ بخانقاه شاه مرتضی بار مسافرت نهاد. یک مردم بجهت طلب کاتب حروف فرستاد. کاتب حروف از استماع مقدم آں محبوب العاشقین جهاں را بمراد خود یافت. بجود شتافت بشرف پائے بوس مشرف گشت.

دریں ایام شیخ غلام نبی یکے از اولاد کبار حضرت مخدوم شیخ محمد عیسی مردے بزرگ جهاندیده عارف کامل بتقریبی در شمس پور بود استقامت داشت. روزے جهت دریافت سعادت ملازمت حضرت قدس سرہ رسید. بانواع صداقت تفقدات مربیانه بجات حضرت مصروف داشت. مریدے بصورت درویش همراه ایشاں بود. صداقت اخلاص و آرزوی خود بجانب ولایت مآب بتکلیف تمام و بطوالت کلام بعرض رسانیدن گرفت. حضرت در مکاشفه مستغرق بود. آں زیاده گو سخن را بطوالت بحدے رسانید که دیگرے مجال سخن گفتن نیافت کاتب حروف را که پرورش یافته دمزاج داں آں جناب است ایں تکلیف بالطبع ناپسند افتاد. فی الحال ایں بیت در جوابش خواندم:

قصه کوتاه کز شمول فیض پیری میفروش — گشت حاصل بر تمنائے که در دل داشتم

همیں که ایں بیت از زبان فدوی سرزد، آنحضرت را شوق در گرفت بذوق تمام در رقص آمد تا یک پاس کامل دران حال بود. حاضران مشغوف احوال آنحضرت گشتند. کاتب حروف از جام شوق سرشار چوں عندلیب بتماشائے گلزار بدیں غزل تازه بهار مترنم گشت. غزل

گلشن روئے ترا رنگ و بهارے دیگر است — صورت حسن ترا نقش و نگارے دیگر است

جام عشقت زاں بنوشیدم دریں میخانه — کایں می جام بولایت را خمارے دیگر است

غمگسارے ماست در دو عالم توای ذوالکرم — تو نه پنداری که ما را غمگسارے دیگر است

کار هر کس نیست سالک گشتن اندر عشق تو — مرد ایں راه خطرناک سوارے دیگر است

حیدری را روز و شب نیم که اخلاص تو — اعتبار دیگر است و کار و بارے دیگر است

معدودے ایام حضرت قدس سره در انجا شرف نزول داشت از انجا بصوب روح آباد عرف کچھوچھه توجه فرمود. کاتب حروف نیز ملازم رکاب سعادت تا آستانه حضرت سید اشرف جهانگیر هر چند مبالغه بعرض رسانید اما درجه پذیرائی نیافت آخر با دل گریاں و چشم گریاں بجای خود ماندم. الغرض آنحضرت معدودے از انجا بمقام سید العارفین سید شاه راجا قدس سره رسید بسعادت زیارت بهره مند شد. و از انجا بآستانه قدوة العارفین مولانا شاه رمضان قدس سره بے فوائد ایں طریق اخذ نمود و نوازشهائے بیحد بحال خود مبذول یافت. از انجا بآستانه متبرکه امیر کبیر سید اشرف جهانگیر قدس سره معاودت نمود بزیارت مزار متبرکه مستفید این گشت و سعادت ابدی دریافت.

معدودے ایام با روحانیت آں سید یکبار نرد مصاحبت باخت و خاطر خود را از دقائق ایں صراط المستقیم فارغ ساخت. وقتے از اوقات خاصه درخواست ایں معنی نموده که

اَلسَّفَرُ وَسِیْلَةُ الظَّفَرِ واقعہ است اکثر پیش نہاد۔ خاطر دعاگوئی می باشد کہ چندگاہ مسافر
باشم و زیارت اہل اللہ کسب سعادت حاصل نمایم۔ اگر اجازت یابم فبہا و الا مأمورم۔ از آں
جناب جواب آمد کہ در واقعہ ہمین است کہ رائے گرامی بداں اقتضا می کند۔ در سفر فوائد از صحبت
اہل اللہ بسیار است۔ متاع زنگ از ہر دکانے کہ باشد گرفتہ می شود۔ اما حق سبحانہ تعالیٰ دریں وقت
کلید مطالب محتاجان عالم علی الخصوص ساکنان آں دیار بکرشمہ توجہات سامی باز بستہ
و بعین عنایت نظر فرمود۔ آنچہ بایستے خاطر خواہ ضمیر عالی است بے قدم رنجہ در معاملت از شرف
صحبت اہل اللہ است خواہد داد احکام الٰہی بداں نفاذ دارد کہ خود بدولت بآستانہ تشریف داشتہ
باشند۔ ہر گاہ باطن صحبت اہل اللہ دست دہد مشاہدات صوری پیش آں اعتبارے ندارد و صفائی
باطن در کار است۔ حضرت قدس سرہٗ ایں امر را سَمِعْنَا وَ اَطَعْنَا گفتہ عنان عزیمت از ہمہ سو
معطوف نمود بصوب وحدت آباد توجہ فرمود۔ از مقدم شریفش اہل آں گویا از سر نو حیات
جاودانی یافتند۔ چوں حضرت قدس سرہٗ در وحدت آباد بعہد ولایت جلوس فرمود از
روز تا ایں وقت کہ سنہ یک ہزار و یکصد و چہل ہجری است گاہے قدم مبارک از مکان خود
بیروں ننہاد۔ باوجود اکثر عوارض متعرض گشت۔ اما بجائے خود مشتغل ماند مگر در سنہ مذکور
بتاریخ بست و یکم ماہ محرم برائے زیارت حضرت سلطان اشرف جہانگیر قدس سرہٗ عزیمت مصمم
کرد بحسب ظاہر زیارت مزار متبرکہ مراسم آداب بتقدیم رسانید در باطن بمواصلت معنوی
کلمات ناز و نیاز از طرفین مشتمل بر شکایات امتداد ایام مہاجرت سرزدہ۔
بہر کیف حضرت قدس سرہٗ در تقرب آں مقرب بارگاہ احدیت نزد مصاحبت می
باخت۔ نوعی بہ مجاورت آستانہ می بود کہ کسے بر کمال احوالش مطلع نمی شد۔ در یک گوشہ روضہ
بمطلوب خود صحبت داشت باوجود یکہ از فرزندان آں سید عالی مقام ہر یکے بزیارت می رسیدند۔

دیگران آزادانہ حضرت قدّس سرّہٗ می دیدند۔ اما از غرور مشیخت و ریاست مہمان برحمتی التفات نمی کردند و نمی دانستند۔ بعد چندے ایام ہمبریں نوال انقضا یافت۔ در اول حال بہت محافظت از سرما یک شب درون گنبد درآمد۔ خادم روضہ مخل اوقات شریفش گشت۔ از آں وقت آں حضرت شب و روز بیرون گنبد با محبوب حظے می گرفت۔ بالاتفاق سنہ بست ہشتم ماہ محرم کہ شب عرس بود سید جمال اشرف صاحب سجادہ با جمع اشراف اعیان آنجا رسید۔ چوں رسم قدیم آں مقام است کہ روز عرس صاحب سجادہ خرقہ حضرت سلطان در بر می کشد۔ شخصے سبوئے آب پر کردہ بر سر می گردد و صاحب سجادہ دست خود براں می نہد۔ دیگراں ہم بداں موافقت می نماید و مطرباں پیش پیش سرود گویاں بزیارت مزار مبارک می آیند۔ در تضمن عالمے کہ از اطراف و جوانب بزیارت می آیند بجہت تمام زیارت آں سبو و خرقہ می کنند۔ ہنگامہ ازدحام گرم میشود۔ اکثرے دراں حالت سماع می کنند۔ العلم عند اللہ خواہ بریا باشد خواہ بحقیقت۔ چراکہ ذوق سماع برچہرہ آنہا جلوہ نمی دہد۔ بہرحال بہ نسبت آں حالت و آں مقام مقبول اند۔

حضرت کہ ایں حال مشاہدہ نمود از بادہ عشق جوشاں دریائے ذوق نوشاں عزم زیارت خرقہ متبرکہ نمود۔ ہر چند ستر کرامت کہ عادت معہود آنحضرت است خواست کہ کسے بر اسرار حالش مطلع نشود۔ اما بے اختیار جذبہ در گرفت در وجد درآمد۔ ہر چند دراں انبوہ کسے راہ نمی یافت کہ بشرف زیارت خرقہ رسد ہزار بر ہزار می افتادند کسے را نمی شناخت از جلال حضرت۔ ہمہ را موئے بر بدن برخاست بے خود متغرق شدند۔ چنانچہ درمیان فصل وسیع واقعہ شد۔ آنحضرت بزیارت خرقہ رسید۔ صاحب سجادہ با جمع اکابر ادب را احتیاط فرمود۔ عالمے دراں وقت تماشائے حسن لاابالی آں محبوب الٰہی چشم برہم نمی نہاد۔ ہنگامہ روز بازار یوسفی دراں وقت سرگرم شد۔ از یک سو قوالاں بسرود عاشقانہ از جذبہ کیفیت اشتیاق بدیں کلام حافظ

شیراز پرداختند:

کس نیست که افتادۂ آں زلف دوتا نیست
در رہگذری نیست کہ دامی ز بلا نیست
روئے تو مگر آئینۂ لطف الٰہی است
حقا کہ چنیں است درین روی ریا نیست

الغرض یک پاس کامل حضرت در ذوق سماع بود از رفیقان ہمراہ استماع افتادہ کہ مثل آں روز ذوق از حضرت کمتر مشاہدہ گشتہ۔ آخر بحال خود برآمد ہمہ از کم خدمتی معذرت خواستند۔ ازاں روز ہر ہمہ اعیان شیفتۂ از جمال آں یوسف مصر معانی گشتند تا استقامت آنجا ہر روز بملازمت حضرت می رسیدند انواع فوائد حاصل می نمودند بارہا بشرف نزول در خانقاہ خود ملتمس می شدند۔ اما آنحضرت بانواع مستحسن کہ کدورت بخاطران بزرگان راہ نیافتے معذرت می خواست۔ دو ہفتہ کامل مجاور آستانہ بود۔ بعد ازاں بزیارت سلطان الواصلین حضرت مولانا شاہ رمضان قدس سرہٗ متوجہ شد۔

دو شب آنجا از مواصلت روحانی محظوظ شدہ ارادہ مقام غوث پور جہت حضرت غوث الاعظم شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی قدس سرہ کرد۔ در اثنائے راہ بزیارت سلطان الواصلین سید شاہ راجا قدس سرہٗ فائز گشت۔ ازانجا بسمت غوث پور توجہ فرمود از طواف آنحضرت فوائد طریق اہل اللہ حاصل کرد۔ ازاں جناب نوازشہائے بے اندازہ بحال فرخندہ مال خود مبذول یافت۔ بعد ازاں بہ شمس پور نزول اجلال فرمود۔ ہر چند ارادہ سفر میداشت اما از تولای دل دوستاں دامنگیر گشت۔ عنان عزیمت بصوب وحدت آباد منعطف ساخت قاصدے تیز گام بیشتر رسید کہ حضرت بدولت سعادت تا شام بشرف قدوم خود مجاوران آستانہ

را آتنا غرے بخشند۔ ازیں نسیم نویدا جسام خزاں رسیدہ مہاجرت را شادابی فصل بہار روی داد
از نہیب سرماکہ در مسافرت بدوں سائبان شب و روز در صحن و صحرا گذرانید۔ بدن مبارک
حرارت تپ داشت لیکن کسے برا حوالش وقوف نیافتہ۔ از بشرہ مبارک حرارت تپ ظاہری
گشت۔ اما کسے از ادب بعرض نمی رسانید و نہ متعرض احوال می شد۔ دو چہار روز بریں منوال
انقضا یافت۔ آخر حرارت بحد افراط رسید۔ مخدرات تتق عصمت بتکلیف معالجت نمودند۔
بادویہ حارہ مکلف آنحضرت گشتند۔ از انجا کہ آنحضرت مزاج محرور داشت، دوا فائدہ نکرد۔
عارضہ بمضاعف انجامید۔ باوجودیکہ حدوث مرض خود از گرمی میدانست و می فہمید کہ دوائے
گرم موافقت نخواہد کرد۔ اما بموجب مقولہ تَخَلَّقُوا بِاَخْلَاقِ اللّٰہِ از گفتہ و کردہ مخدرات سر
نمی پیچید۔ آنچہ علاج در پیش می آوردند می نوشید برضائے الٰہی راضی و شاکر می بود۔
مرض بہ نہایت رسید۔

دریں اثنا شب عرس حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم رسید، کاتب حروف کہ مجاور آستانہ
بود بترتیب عرس پرداخت۔ وقت فاتحہ و روشنی چراغہا بعرض رسانید۔ باوجود فاقہا متواتر و
حرارت تپ از غایت ضعف طاقت چشم زدن و سخن گفتن نداشت۔ چشم پوشیدہ اشارت فرمود
کہ خود داخل ثواب فاتحہ شوند۔ خادمان موجب امتثال و تفریح طبع با تکلیف تمام آں صدر مسند
ولایت را بہ صدر مجلس نشانیدند۔ شیخ خضر محمد یکے از مریدان خاص باخلاص کہ بجہت تفریح
طبع آنحضرت وضع مولود را بخوش ترین آئین پیدا کردہ بود۔ دراں وقت نظر نداشت۔ گاہ گاہے
خاطر مبارک آنحضرت ازاں مرد بزرگ ذوقے تمام میگرفت ہمیشہ در خدمت حضور تقرب
داشت۔ دو چہار آشنایان دیگر ہم دراں فن بکمال رسانیدہ۔ موجب اشارت آنحضرت دراں
وقت بداں امر قیام نمود۔ حضرت را دراں حالت کہ ضعف بدرجہ کمال بود لذت و ذوق

بھردست دادہ۔ حاضران راموے بربدن خاست اَلْحَفِیْظُ اَلْحَفِیْظُ می گفتند کہ دریں وقت
ضعف کہ طاقت دم زدن نیست از سماع حالت یکبار رسد وایں ندانستند کہ ؎

کشتگان خنجر تسلیم را　　　　ہر زماں از غیب جان دیگر است

آں محبوب الٰہی را دراں ذوق دمبدم قوت زیادہ میشد حتیٰ کہ حرارت مرض بکلی
زائل شدہ گویا کہ آں ذوق معجون دمفرح مزاج بود بفضل الٰہی صحت کامل ازاں وقت
نصیب ذات برکات آنحضرت گشت۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَلٰی ذٰلِكَ۔

درینولا کہ آنحضرت را صحت حاصل گشت۔ برادر خرد مخدوم احمد شاہ را در آستانہ ولید پور
مرضے بغایت شدید عارض گشتہ با وجود اطبا جہت معالجت حاضر بودند۔ امابہ تشخیص مرض
بوجہ منقح نمی رسیدند۔ سخت عارضہ لاحق گشت۔ تمامی متعلقان خانگی وغیرہ مردمان دست
بدعا اَلْحَفِیْظُ اَلْحَفِیْظُ می گفتند۔ درخواست قدوم میمنت لزوم حضرت قُدِّسَ سِرُّہٗ نمودند۔
اما حضرت موجب امر الٰہی متأمل بودہ۔ ہمدریں اثنا شیخ خضر محمد بتقریبی در جونپور استقامت
داشت۔ شبے حضرت مخدوم اسمٰعیل قُدِّسَ سِرُّہٗ را در معاملہ دریافت کہ بزبان مبارک فرمود
کہ فرزند احمد شاہ را عارضہ سخت لاحق شدہ۔ اگر فرزندے ابو الغوث بعیادت توجہ فرماید۔
بامر الٰہی صحت کلی دست دہد۔ آں مرد بزرگ ایں قصہ بعرض حضرت رسانید از دیگراں ہم اظہار
نمودہ۔ خادمان متفق الکلمہ بقدوم حضرت درخواست نمودند۔ آخر درخواست باجابت مقرون
گشت۔ حضرت بآستانہ ولید پور توجہ فرمود۔ از انجا کہ قدم درویشاں موجب خیر و برکت است
بیامین قدم مبارک آنحضرت صحت کلی دست داد۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَلٰی ذٰلِكَ۔

اَلسُّنَّۃُ فِی الْعِیَادَۃِ اَنْ یَّغِیْبَ فِیْھَا فَیَعُوْدُ یَوْمًا وَتَرَکَ یَوْمَیْنِ وَیُسْتَحَبُّ اَنْ
یَّجْلِسَ عِنْدَ رُکْبَۃِ الْمَرِیْضِ دُوْنَ رَأْسِہٖ وَلَا یَنْظُرُ یَمْنَۃً وَیَسْرَۃً وَلٰکِنْ بَصَرُہٗ اِلٰی

الْمَرِيضِ وَلَا يُكْثِرُ النَّظَرَ إِلَيْهِ وَلَا كُلُّ النَّظَرِ فِي وَجْهِهِ -
وَفِي الْحَدِيثِ: تَمَامُ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدُكُمْ عَلَى جَبْهَتِهِ أَوْ
عَلَى يَدِهِ نَيَسْئَلُهُ كَيْفَ هُوَ وَتَمَامُ تَحِيَّاتِكُمْ بَيْنَكُمُ الْمُصَافَحَةُ -

درین ولا آنحضرت را خطوط قدوۃ الاکابر والاشراف میاں شاہ ظہور محمد بن قطب المشائخ والافراد سراج الملة والدین حضرت شاہ فتح محمد دامت برکاتہٗ کہ حضرت قدس سرہٗ نوازش یافتہ، آں جناب است تواتر بطلب آنحضرت در رسید۔ آں قبلۃ الانام از راہ نوازش مراسلہ بدست کاتب حروف عنایت کرد۔ بر سر نہادم۔ بر مضمونش اطلاع حاصل کردم جہت صلاح جوابش از کاتب حروف اشارت کرد بے تأمل بعرض رسانیدم، لمحررہٖ

چہ خوش کہ طالب صادق رسد بمطلوبے — رخ مراد بہ بیند بروئے محبوبے
اگر حبیب بہ نامہ پیام یاد کند — ادب ہمیں کہ شود جوابی مکتوبے

اگرچہ حضرت قدس سرہٗ صلاح ایں مقدمہ بکنایت رسیدہ بود کہ ایشاں چہ جواب میگویند۔ چوں کاتب حروف ایں ہر دو بیت بعرض رسانید بغایت منبسط و فرحناک گشت۔ دعائے خیر در حق کاتب حروف بر زباں راند۔ نظر ہمت بارادہ سفر بر گماشت۔ غرۂ رجب سنہ یکہزار و یکصد چہل ہجری از وحدت آباد برآمد بصوب الہ آباد متوجہ گردید۔ باوجود صوم الدہر شدائد سفر بر خود اختیار نمود۔ ہر جا کہ نزول اجلال می فرمود بکرشمہ توجہات او مردم آنجا از ہر نوع مطالب خود کامیاب می گشتند۔ از انجا کہ آوازہ حسن تمیز و گوشہ نشینی او ہمہ جا فرا رسیدہ بود نزول اجلالش باعث سعادت خود ہا دانستہ ہر یکے بمطالب خود ملتمس می شدند و بمراد خود می رسیدند۔

چوں در جونپور رسید بجہت زیارت آسودگاں آنجا چندے مقام کرد اکابر آنجا از مقدم شریفش مطلع گشتند۔ ہر یک جداگانہ درخواست قدوم مبارکش التماس کردند بشرط

معاودت از آنہا معذرت نمودہ۔ از انجا بہ استعداد منزل مقصود در پیش داشت۔ در اثنائے
راہ دلیل راہ گم کردہ۔ اتفاقاً گذر بموضعے افتاد کہ مسکن ہنودان و قطاع الطریق بود کہ کسے از انجا
بسلامت نمی گذشت۔ رفیقان حقیقت حال بعرض رسانیدند کہ این موضع مسکن مخالفان است۔
مصلحت آن است کہ درون قریہ نرویم۔ حضرت قدس سرہٗ فرمود کہ درون قریہ باید رفت۔
قدرت حق را مشاہدہ باید نمود۔ ہمان دم و قدم عنان عزیمت بصوب قریہ معطوف ساخت۔
معدودے رفیقان کہ ملازم رکاب سعادت انتساب بودند از چوب و کلوخ مستعد محاربت می
گشتند۔ باتفاق حسنہ دلیل راہ مرکب راہگان رئیس آنجا رسانید۔

جماعتے ہنودان قریہ بلند و بالا مسلح نشستہ بودند۔ از مشاہدہ این حال کہ بے محنت
صیدے در دام افتاد رخ ہر یک از شادی برافروخت۔ ہمان کہ حضرت قریب رسید نظر آنہا
بجمال ولایتش افتاد۔ بخود بخود منتش شناختند۔ دماغ خود را از سودائے تہی ساختند۔ بتواضع
تمام از شربت و طعام پیش آمدند۔ از استقامت شب التماس نمودند۔ از انجا نیز بر وعدہ
معاودت بیشتر توجہ فرمود۔ رفیقان از مشاہدہ این گونہ تصرفات آنحضرت غایت متعجب ماندند
از انجا بعد دو ایام بمنزل مقصود رسید۔ بمواصلت مطلوب خود فائز گشت۔

یک ماہ کم و بیش آنحضرت بمجاورت آستانہ قطب الافراد حضرت شاہ فتح محمد اَدَامَ
اللہُ تعالیٰ دَرَجَاتَہٗ کسب سعادت ابدی حاصل نمود۔ اگرچہ عزم مسافرت بیشتر جزم
داشت و قطب الاقطاب ہم درین مادہ پاس خاطر حضرت نیم رضا بودند۔ اما درینولا عرائض
کاتب حروف بجناب ولایت مآب قطب الاقطاب و دیگر صاحبزادگان اختر برج ولایت
متواتر رسید۔ مضمونش آنکہ متعلقان آستانہ بمفارقت حضرت قُدِّسَ سرہٗ جان بلب دارند
بانتظار قدوم حضرت مستند ہمین کہ عرائض کاتب حروف متواتر بجناب ولایت مآب قطب

الاقطاب بدرخواست شرف قدوم رسید بدرجهٔ اجابت مقرون گشت. حضرت قُدِّسَ سِرُّهٗ
بانعمت و امانت بسیار بصوب وحدت آباد رخصت یافت. فضل ایزدی شامل حال از
مخاطرهٔ راه بسلامت بجونپور رسید. قاصدے تیزگام از نوید مقدم آن مرشد الانام کاتب حروف و جمیع
مجاوران آستانه را از سر نو حیات جاودانی بخشید. تاریخ سی ام شعبان المعظم روز یکشنبه آں
محبوب الٰہی با جمیع مخصوص کَالبَدرِ فِی النُّجُوم تابان آستاں را بانوار خود منور گردانید.
در ہولا حضرت با آستانہ متبرکہ وحدت آباد جلوس نمود صاحب زادہ والا گہر در درج ولایت
ابو الفتح معین الدین کہ شش سالگی رسیدہ بود ازیں عالم فانی در ششم ماہ رمضان سنہ یکہزار
دو یکصد و چہل بروضۂ رضوان شتافت.

رفتن حضرت مع اہل و عیال بسرکار غازیپور اتفاق افتاد

در سنہ یک ہزار دو یکصد و شصت و چہار ہجری یکے از عاملان والی ایں دیار بلکے از
مجاوران آستانہ وحدت آباد عرف لہرہ متکلف بتکلیف غیر معمول گشت. بنوعی کہ در خاطر
ہمایوں آنحضرت ارادہ ترک وطن متمکن گردید اما کسے را اطلاع بریں معنی نشد مگر ایں کاتب
حروف را بر مکنون ضمیر منیر مطلع ساخت کہ متعلقاں را ازیں مکان برداشتہ بجائے دیگر گذاشتہ
عزیمت حرم محترم بیت اللّٰہ در دل دارم. بوساطت کاتب حروف ایں خبر بہ بعضے از معتقدان
خاص با اخلاص آنحضرت کہ در سرکار غازی پور بر رفاقت نواب فضل علی خاں سرفراز و ممتاز
بودند رسید آں جماعت بزرگ ایں حقیقت را عند التقریب در محفل نواب نقل کردند. چوں
آوازهٔ فیض ربانی و طنطنۂ کام بخشے جناب ولایت مآب از شرق تا غرب فرا رسیدہ نواب شیفتہ
قدوم میمنت لزوم گشت. مکتوبے بہ نیازمندی تمام بدرخواست قدوم مبارک ارسال داشت چوں
خاطر ملکوت ناظر بر خاستگی تمام داشت دعوت نواب مقرون باجابت گردید. جواب مناسب

ازیں طرف اصدار یافت کہ در واقع عزیمت بیت در دل می دارم۔ اما متعلقان را دریں دیار ناقدر داں گذاشتن نمی توانم۔ اِن شاءَ اللّٰہُ تعالیٰ۔

قریب تر از ہماں طرف عزیمت مصمم خواہد گردید آخرالامر بطریق معمول کہ گاہ گاہ گلگشت صحرا و بیاباں سیری نمودند بے مرکب و خدم برسم معہودہ از حجرہ حق پرست چوں آفتاب تنہا بیروں آمدہ راہ بیاباں گرفت۔ مردماں پنداشتند کہ برائے تفریح طبع بہ سیر بیاں تشریف بردہ اند۔ و ایں خادم ازیں معنی اطلاع داشت۔ خلیفہ برحق شاہ عبدالحق برادر زادہ حقیقی آنحضرت را کہ دراں وقت کسب حقائق بخدمت ممتاز بود محرم راز ساختہ باتفاق برائے تفحص در بیان در آمد۔ بسعی تمام بپابوس آنحضرت بادیہ معرفت سعادت اندوز گشت۔ ہر چند بعرض رسانید کہ ساعتے چند توقف شود تا کہاراں سواری بہم رسانند موافق رائے صواب اندیش نیامد۔ پیادہ پا تا محمد آباد تشریف۔ شاہ غلام احمد نزول فرمود۔ شبا شب کہاراں سواری بہم رسانیدہ چوں از شب پاسے ماندہ روانہ غازی پور شد۔

ہماں شب ایں خبر بوالی ملک رسید کہ دولت و برکات و سعادات ازیں دیار انتقال فرمود۔ ہر چند کہ ارکان دولت خود را در وقت شب معین ساخت کہ شبا شب رفتہ بعجز و نیاز تمام از محمد آباد بیشتر رفتن ندہند مردماں معین در رفتن شب قصورے نمودند۔ از جناب ولایت سعادت پابوس حاصل نہ شد۔ در ہر کوچہ و بازار ایں خبر شائع گشت۔ ہر یک دست تاسف مالیدند و آں حضرت از محمد آباد گوہنہ در ہماں روز بہ موناث بھنجن داخل شد۔ خطوط نواب متواتر رسید کہ ایں غلام در بند و بست اطراف ممالک مشغول است ازیں باعث بسعادت پابوس مستفید نگردید و متفصر ماند توقع آں است کہ حضرت چوں دولت و اقبال در قاسم آباد کہ وطن مالوفہ ایں نیاز مند است نزول فرمایند۔

همای اوج سعادت بدام ما افتد   اگر ترا گذری بر مقام ما افتد

بعد از آن هر جا و هر مکان که مرکوز خاطر همایون خواهد بود، صورت اقامه بظهور خواهد آمد. کارپردازان خود را که در قاسم آباد مرجع امورات مالی و ملکی بودند پروانجات متواتر مشتمل بر تاکیدات این معنی ارسال داشت که حضرت دام ظلّه بقدم میمنت لزوم خود این دیار را معمور و روشن می سازند. باید که به استقبال نموده بمکانے دلپذیر نشانیده در خدمت به نیازمندی تمام حاضر خواهد بود. حافظ محمد علی از اولاد کبار قدوة العارفین شاه احمد عبدالحق ردولی که سوای حقوق استادی صحبت مصاحبت گرم داشت مامور شد که بملازمت حضرت دام ظلّه مشرف شده همراه رکاب سعادت انتساب در قاسم آباد آمده، بهر یک راه جهت خدمت تاکیدات بلیغ نمود به تعجیل تمام پیش می آید. حافظ محمد علی حسب الامر عمل آورده. آنحضرت را در باغ قاسم آباد که مکانے راحت افزاست باحترام تمام جا داد. بهر یک امور که مامور بود بکارگذران تاکید بلیغ نموده بحضور نواب معاودت نمود. حکم شد که معتمدے چند باز زاد و راحله متوجه آستانه شوند. متعلقان حضرت را ملازم رکاب بوده بدین جا رسانید.

چون مردمان نواب با خدم و حشم در وحدت آباد رسیدند خبر بوالی ملک رسید که فردا متعلقان حضرت به غازی پور تشریف خواهند برد. یکے از برادران خود را متعین کرد که زود تر رفته مردمان نواب را از بردن متعلقان حضرت باز دارد. اتفاقاً بمان شب برادر والی ملک ازین عالم انتقال کرد. مردمان مامور در تکفین و تدفین معذور شدند. متعلقان حضرت دام ظلّه به بدو منو تشریف بردند. خبر به نواب رسید که متعلقان حضرت تشریف می آرند. معتمدان از حضور متعین شدند که قریب غازی پور در موضع اٹوا جائے استقامت مقرر نمایند. هر چه اسباب خانگی باید فراوان در آنجا بهم رسانیده در خدمت حاضر و سرگرم باشند. خود هم بتقریب پابوس مشرف

میمنوم الغرض حضرت دَامَ ظِلّهٗ با متعلقان در اینجا استقامت فرمود. بعد چند روز نواب
از زدیند ولیت اطراف ملک دجمعی نمود متوجه غازی پور شد. اول به پابوسی آنحضرت سعادت
اندوز گشته بعده رخصت خواست که پروانه نیج دیهه بمد خرچ خادمان جناب ولایت مآب
فرستاد با وجود تعیین مواضع مد خرچ از خود بهر قسم مراعات می نمود و در نیامندی های افزود.
حسب الامر آنحضرت خانقاهی عالی مکان نزدیک بر سواد شهر متعدد پناه فرمود.
فقرا، و طلبا، و مساکین و از هر قسم عالم در ظل حمایت جناب ولایت پرورش می یافتند و
سکنه آن دیار از هر قسم مردم روئے نیاز بجناب ولایت آوردند و بدستگیری آنحضرت فی الحال
بمطالب خود کامیاب می شدند. الغرض بتوجهات حضرت دَامَ ظِلّهٗ روز بروز جاه و جلال نواب
بترقیات می رسید و اعلام اقبالش سر بآسمان میکشید. چنانچه دستگیری جناب ولایت در دلش متمکن
گردید. همیشه به نیازمندی تمام راضی و شاکر می بود. وقتے زمینداران پرگنه کوماجیٹ از جاده
اطاعت منحرف شده رایت بیفرمانی برافراشتند. هر یک زمینداران سرکار غازیپور در خود ها
جهت رفاقت فرقه باغی عهد و پیمان نمودند مقدارے از افاغنه نوکر داشته با جمعیت مور و ملخ
اراده مقابله نواب داشتند. پس هر یکے از ارکان دولت صلاح مقرر نمودند که ازین جنگ در گذشتن
اولی تر است. چه ثبات قدم درین محاربه با اسباب ظاهر در نظر نمی آید. الغرض بمالو تمام خوفی
در دل نواب انداختند. اما چون فرقه باغی دید که نواب از دار الامارت قدم بیرون نمی نهد.
دل و دماغ آنها دو چند گشت. قدم از دائره انقیاد یک حرف بیرون نهادند و سر شورش و فساد
برداشتند. نواب را تاب تحمل آن حرکات باقی نماند. بجناب ولایت مآب بپابوس مشرف گشت و
شکایت آن قوم درمیان آورد. جهت فیروزی خود همتے از آں حضرت درخواست نمود و برامید جواب
با صواب ایستاده ماند. حضرت دَامَ ظِلّهٗ از مکاشفه سر برآورد و ایں بیت بر زبان مبارک راندـ

اثر منزل کامیاب   نَصْرٌ مِّنَ اللهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

نواب آداب بامدادانه بتقدیم رسانیده شادان و فرحان عزیمت محاربه مصمم نمود که ع بکوچ بر آن قوم رسید و جنگ در پیوست آخر شکستے عظیم بر ایشان افتاد جماعتے بسیار کشته شدند و گروہے چوں قوم فرعون در آب غرق گشتند و برخے زخمی و نیم جاں شده از آتش غضب امان خواسته جان بسلامت بردند غنیمت بیشمار در دست اسلام افتاد۔

الحمد للّٰه که تصرف جناب ولایت فی الحال باحسن وجوه ظهور یافت۔ نواب نزول آیات فتح اعتقادے تمام و نیاز مندی مالا کلام در جناب ولایت مآب پیدا کرده و به برکت حسن اعتقاد بر ہر مہمے و جنگے که متوجه می شد مظفر و منصور می گشت۔

بعد مرور ایام بمقتضائے گردش زمانه بسبب صدور بعضے امور ناملائم در عتاب نواب شجاع الدوله بهادر افتاده تا یکسال در لکھنؤ بماند۔ دریں حال عرائض متواتر بشرح احوال پر ملال خود بجناب حضرت بخشوع و خضوع تمام می گذرانید و از افعال ناپسند توبه میکرد از انجا که حق تعالیٰ ایں طائفه را خلعت تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللهِ در پوشانیده است تا ہر فرد سوائے نظر رحمت و شفقت امرے دیگر محظور ندارند۔ درخواست نواب مذکور بشرف اجابت رسید۔ ایں بنده را حکم شد که شما رفته فضل علی خان را بیارید و دراں وقت از اخلاص نواب اثری در گفت و شنود نبود۔ مقدمه نهایت مجهول یافته می شد۔ چوں بنده از حضور مامور بآوردن فضل علی خان شد خوشی تمام متوجه لکھنؤ گشتم۔ چوں دراںجا رسیدم مقدمه معروف را مجهول یافتم۔ متحیر شدم که الٰہی یومِنا ہذا چه از زبان مبارک حضرت قدس سره شرف صدور یافته۔ حق تعالیٰ بشرف اجابت مقرون ساخته است الحال باید دید که چگونه صورت ظهور می یابد۔ بس معدودے ایام در لکھنؤ ماندم تا شب عید فطر یکایک شجاع الدوله بهادر فضل علی خان را در حضور طلبیده مشمول عواطف

گردانید۔ چوں صبح شد دوگانۂ عید ادا نمودہ متوجہ الٰہ آباد گشت۔ فضل علی خاں نیز ہمراہ رکاب بردبار در اندک ایام مراجعت بہ لکھنؤ کرد۔ فضل علی خاں را از لکھنؤ بہ سرفرازی تمام بجناب غازی پور روانہ ساخت۔ الغرض چوں نواب بغازی پور رسید بجناب ولایت مآب سعادت پابوس حاصل کرد و لب تشکر گذاری و معذرت کشاد۔

بعد مرور ایام بکرشمہ توجہ آنحضرت حکومت دیار اعظم گدہ ہم بدو مفوض گشت۔ دریں میان بعضے حرکات ناپسندیدہ کہ باعث خاطر بود از وے بظہور آمد تا از حکومت دیار قدیم و جدید معزول گردید و عمل داری اعظم گدہ براجہ محمد اعظم ثانی مفوض گشت۔ دریں اثنا راجہ مذکور و دیگر اقربا و مخلصاں باعتقاد آنحضرت درخواست نمودند کہ آنحضرت بوطن تشریف آرند کہ آبادی ایں دیار و استقامہ سکنہ ایں ملک وابستہ بذات بابرکات ایشاں است۔ الغرض عرائض آں جماعت بشرف قبول موصول گردید۔ پس بتاریخ دہم شہر رجب المرجب سنہ یک ہزار و یکصد و ہفتاد و شش باستانہ وحدت آباد عرف لہرہ توجہ نمودند۔

درایامے کہ بندگان جناب ولایت مآب بغازی پور تشریف ارزانی فرمودند۔ شیخ کلیم اللہ یکے از عمدۂ اکابر آنجا مشتاق ملازمت گشت۔ اما غرور و شیخیت مانع گردید۔ چنانکہ طالب کرامات آنحضرت شد۔ پس در آستانہ مخدوم خود استخارہ نمود در معاملہ از روحانیت جد بزرگوار خود پرسید کہ ایں درویش محبوب الرحمٰن حضرت شاہ ابوالغوث گرم دیوان دریں جا تشریف آوردہ اند عزم ملازمتش میدارم۔ دریں معنی ہر چہ فرمان شود بعمل آرد۔ جد بزرگوار ایشاں در معاملہ فرمود کہ ذات بابرکات آں درویش صفاکیش بکمالات عدیل ندارد۔ البتہ بسعادت زیارت حاصل باید نمود و حصول مطلب خویش ازاں جناب درخواست باید کرد۔ شیخ مذکور بیدار شد در دل خود بصدق نیت بجناب بندگان ولایت رجوع نمود۔ با خود گفت کہ من

فرزندے ندارم اگر از بندگان جناب ولایت فرزندِ حق تعالیٰ کرامت فرماید بشکرانۂ آں در جناب عالی بپابوس مشرف شوم. چوں نیت صدقِ دل بود حضرت مجیب الدعوات قبول افتاد.

بعد یک سال حق تعالیٰ پسرے کرامت کرد آں شیخ بزرگ ازیں معنی شاداں فرحاں بپابوس جناب ولایت مآب رسید وایں حقیقت بزبان خود بحضور عرض نمود. از فیض صحبت آں حضرت دلش از دنیا سرد شد بعد معدودے ایام انقطاع کلی دست داد ویکے از طالبان صادق گشت. چوں رسم قدیم بندگان جناب ولایت است کہ گاہے بتقریبے بدروازۂ کسے تشریف ارزانی نفرمودہ اند اما ہر کہ مشتاق پابوس می آید باو تواضع واخلاق تصورے رادنیافتہ است عمدہ ہائے غازیپور چوں ایں طریق دانستہ بودند دراوائل حال از شرف آستانہ بوسی استفاضہ نصیب آنہا نشدہ آخر تصرفات کرشمۂ ولایت حضرت گرم دلیو از فیض بسعادت آستانہ بوسی شرف اختصاص یافتند فردے باقی نماند کہ فیض دستگیری جناب ولایت بروتصرف نمود. ہر یکے از اعلیٰ وادنیٰ دیار ممنون توجہات آنحضرت است.

جامع کمالات صوری ومعنوی شیخ روح الامین مرید وخلیفہ وہمشیرہ زادہ آنحضرت بفیض صحبت بکمالات انسانی رسیدو از اولاد کبار حضرت مخدوم شاہ اسمٰعیل جریاکوٹی خلیفہ شیخ نصیر الدین چراغ دہلی است روزی در حویلی غازی پور در مجلس محرمانہ بایکدیگر خدام والا نشستہ بودند یکے از خادمان گفت کہ معلوم نیست کہ حضرت ما بکدام مقام ولایت اختصاص یافتہ اند؟ چوں صحبت بود شیخ روح الامین فرمود ایں قدری دانم کہ روزے در معاملہ دیدم جماعت کثیر از اہل اللہ کہ انوار ولایت از سیمائے ایشاں لامع بود در صحن ایں حویلی نزول فرمودند بشرف ملازمت ہر یکے سعادت حاصل نمودم زود متوجہ حجرۂ حق پرست حضرت دام

ظلّہٗ گشتم تا از آمدن ایں جماعت خبر رسانم۔

چوں در حجرہ در آمدم دیدم کہ حضرت لباس عروسانہ در بر ازند و از حلی و زیب نایاب متجلی بستند۔ بملاحظہ ایں حال متحیر و متعجب شدم کہ حضرت خلاف طریق اختیار نمودہ اند۔ ایں جماعت درویشاں کہ برائے دیدن آمدہ اند چہ خواہند گفت۔ الغرض چیزے بحضور عرض نکردم خستہ دل از انجا باز گشتم۔ اما آثار ناخوشی بر چہرہ من ظاہر بود۔ چوں آں جماعت بزرگ مارا دیدند فرمودند کہ موجب ناخوشی چیست؟ سبب ناخوشی ظاہر نتوانستم کرد۔ پس یکے از ایشاں فرمود معلوم می شود کہ کدورت خاطر شمارا از ملاحظہ تغیر لباس حضرت شاہ ابو الغوث است خاطر جمع دارید۔ حق تعالیٰ آنجناب را بکمال مرتبہ محبوبی رسانیدہ۔ برائے تہنیت آمدہ ام باستماع ایں سخن از غایت خوشی بیدار شدم پس از انجا معلوم می شود کہ حضرت دام ظلّہٗ بمقام محبوبی تقرب یافتہ اند۔

نیز وی فرمایند کہ در معاملہ بزیارت جد خود حضرت مخدوم شاہ اسمٰعیل قُدِّسَ سِرُّہٗ بدولت وصال روحانیہ آنحضرت مشرف شدم گستاخانہ معروض داشتم کہ ولایت ہر یک انبیاء ہر یک اولیاء می باشد۔ حضرت مارا از ولایت کدام انبیاست؟ حضرت مخدوم فرمود کہ شاہ ابو الغوث را ولایت ابراہیمی است۔ دریں سوال و جواب بیدار شدم۔ قول حضرت مخدوم در دل من تصدیق یافت کہ حضرت ابراہیم علیہ السلام بتواضع ضیف مأمور بود۔ حضرت ما ہم ایں خدمت مأمور اند۔

در سنہ یک ہزار و یکصد و ہفتاد و ہشت الہام غیبی مضمون آیہ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِیْ در دل فیض منزل حضرت قبلہ اقطاب متمکن ساخت۔ اکثر اوقات کلمات مفارقت بتقریب قصہ از بعضے اہل اللہ بزبان فیض ترجمان میراند۔ عناں صبر

دماقت از هواخان می ربود. گاہے بشکایت زمانہ می پرداخت وگاہے بر تسلی و دلداری

میساخت تا بعد انقضائے روزے چند دردے در اعضاء مبارک آنحضرت پیدا شدہ و تقیئے در بازوئے راست انتقال بیکرد وساعتے در بازوئے چپ ولحظہ درمیان لمحہ در ران بدیں گونہ در ہر عضو منتقل می شد تا آنکہ بست پنجم جمادی الاخریٰ رسید۔

آنحضرت خلاف عادت از حجرہ حق پرست بے دلالت خادماں کہ بہ سبب رفتن بعادت چشم بداں احتیاج بیداشت عزیمت بیرون آمدن نمود تنہا۔ چوں آفتاب دروازہ بیروں را از شعاع ولایت منور ساخت ہر را ازیں حرکت غیر معمول موجب متعجب شد۔ حاضران خاک قدم مبارک را سر بہ دیدہ جہاں بیں نمود۔ چوں سایہ از عقب می رفتند پس بر چبوترہ مسجد جلوس فرمود۔ عبد اللہ نام نعیرے بود آمدہ بر قدم افتاد حکم شد کہ دریں وقت چیزے از سرود میدانی بگو۔ حسب الامر آں نعیر بنواختن سرود مشغول گشت۔ حضرت قدس سرہٗ را حالت وجد وشوقی دست داد تا دیر دراں حالت بود۔ آخر بحال خود آمدہ بہ حجرہ حق پرست معاودت نمود۔

بست پنجم ماہ جمادی الاخریٰ روز پنجشنبہ تمام روز منقضی گشت۔ کاتب حروف بر عادت معہودہ بعد نماز عشاء بہ حجرہ حق پرست آنحضرت رفت وسعادت پابوس حاصل نمود بستر وبالیں را خلاف دستور یافت۔ در دل خوفے عظیم افتاد چہ ہمہ نقش وجواب طرف شمال بالیں میداشت وپیش نقش طرف مغرب نخبہ پوشے برائے نماز شود۔ دریں وقت دید کہ حجرہ تمام از گل تازہ پاک ساختہ اند وآں نقش ونخبہ پوش را بیروں بردہ اند۔ نقشے سبک وخرد طرف مشرق بالیں گستردہ است وبر وہائے نوشتہ نہادہ۔ آنحضرت گوشہ شمال ومغرب نشستہ اند ومخدوم زادہ والا گہر عبد العلیم زاد اللہ عمرہٗ وقدرہٗ استادہ بازوئے چپ را قریب دوش مالش می نمایند

چوں دست در قدم نہادم از اسم بندہ بجناب ولایت آگاہی دادند۔ از زبان مبارک فرمودند کہ بیائید۔ اما در سخن گفتن تکلیف تمام یافتم دانستم کہ دریں وقت درد شدید است ساعتے گذشت درد فرو شد بطریق معہود بکلمات ہر قسم متکلم شدند تا دیر بخوشی تمام نشستہ بودند۔ چنانچہ نیم شب منقضی گشت۔ کاتب حروف بتقسیم طعام بہ فقرا، و طلبا، مامور شدہ رخصت یافت و مخدوم زادہ والا گہر عبد العلیم ہم برائے نماز عشا مامور شد۔

ہمیں کہ طعام بہ ہر یک بہ مقیم و مسافر قسمت نمودم بہر تعیش پا دراز کردم کہ کنیزکے خادمہ آنحضرت قُدِّسَ سِرّہٗ در صحن حجرہ بود سہ بار آواز اَللّٰہ شنید۔ در حجرہ در آمد و دید کہ آنحضرت با محبوب حقیقی ہمرنگ گشت۔ شور در حرم محترم افتاد۔ ہر یک پسران و خادماں حاضر شدند چوں پارچہ جہت کفن مہیا نشدہ در وقت شب تدفین صورت نہ بست۔ بامداد روز جمعہ از دو چار جا پارچہ کفن بہ قیمت آوردند۔ وقت قطع در ہر یک پارچہ امتیاز میکردند تا آنچہ نیک و بہتر باشد قطع باید کرد۔

دریں اثنا مریدے در انجا حاضر بود برخاست و گفت کہ در خانہ من پارچہ قسم اول موجود است نذر کرم۔ چوں آں پارچہ را بیاوردند در واقع نفیس و بہتر بود۔ آخر ہماں پارچہ نذر را قطع کردند۔

حضرت قُدِّسَ سِرّہٗ از رسم قدیم بود کہ از محصول آراضی دیہات ملک آبا و اجداد گاہے در قوت و لباس خود خرچ نمی کردند مگر از وجہ نذر کہ بہم می رسید۔ حق تعالیٰ دریں وقت ہم رسم آنحضرت را بفعل خود قائم داشت۔ الغرض بجانب شمال از صحن مسجد در باغ زیر درخت گہرنی مدفون ساختند رَحْمَۃُ اللّٰہِ عَلَیْہ۔ و ایں کاتب حروف در تاریخ وفات آں قطب الاقطاب ایں ابیات انشا نمود۔ چنانچہ از مصرعہ بیت آخر سنہ وفات می برآید:

شاہ ابوالغوث آں گرامی شاہ
بود در وقت خویش ظلّ اللہ
شرح احوال اندریں صفحہ کہ آمد کوتاہ
مصرعہ آخریں ز تاریخش حال اوست گواہ
ستہ و عشرین از جماد اخیر
نیم شب از آدینہ شو آگاہ
گفت ہاتف بگوش اہل سخن
گشتہ محبوب حق فنا فی اللہ

سنہ ۱۱۷۶ ہجری

بتاریخ ۲۴ رجب المرجب سنہ ۱۱۷۹ ہجری

منظوم نسب نامہ در زبان فارسی (دعائی شریف)

نور محبوب مرشد کامل   شاہ بو الغوث قطب دریا دل
باپ آں رہنما محمد شاہ   ہست در وصف او زباں کوتاہ
بعد ازاں ہست شاہ اسمٰعیل   کعبہ فقر را خود اوست خلیل
صاف تر سینہ از خیال غیر   جامع العلم حاجی ابو الخیر
بو سعید آں موحد کامل   شاہ معروف ثانی واصل
شیخ عثمان بن محمد شاہ   مظہر نور وحدت اللہ
بعد ازاں شاہ چاند پیر کبیر   آنکہ در وقت خود نداشت نظیر
شاہ معروف اول آں مخدوم   ابن شاہ رشید مرحوم
بعد شاہ آں محمد مخدوم   واقف سر ظاہر و مکتوم
شاہ حضرت محمد است ولی   در رہ حق جہاد اوست جلی
در درج شرف غیاث الدین   پسر شاہ تاج الدین گزیں
بعد او ہست شاہ تاج الدین   بہاؤ الدین راست جانشیں
شیخ الاسلام شاہ جلال الدین   علی جمال داؤد مسند نشیں
شاہ ابو نصر جامع البرکات   معدن الصدق منبع الحسنات
بعد ازاں بود شاہ عبد الرزاق   شاہ محی الدین مرشد آفاق
بعد او ہست ابو صالح موسیٰ   پاک زاد جناب عبد اللہ
بود یحییٰ زاہد مرد کامل   شاہ محمد رہبر واصل
سید داؤد مخزن کشاف   منبع فیض موطن انصاف
موسیٰ الجون مظہر اسلام   پشتی دین متین والا کرام
بود عبد اللہ محض قبلۂ فقراء   آں امام ائمہ اہداء
حسن مثنیٰ راست جانشیں   گل گلزار باغ دین متین
آں رفیع المکان امام حسن   عترت پاک علی ابو الحسن